

cul dubio libera fuit a doloribus, et a pœna. Quæ a causa, charissimæ, exsultate, in Domino et congratulante, quia tantæ gratiæ participes factæ estis; congratulamini, quia non solum castitatem, verum et virginitatem integram illibatamque sponso vestro Deo religiose satis admodum vovistis. Unde quia tali ac tanto sponso, d lectissimæ, dicatæ estis, servate immaculatum connubium vestrum, et dotalia jura, quæ non nisi fide integra et operibus servantur. Exorate, quæso, pro me, quia dignus non sum vobiscum ante thronum hujus virginis dulcica cantica frequentare dramatis, saltem mihi venia dogetur vestris intercedentibus meritis. Deinde, obsecro, agite precibus hoc munus quamvis subulco vobis sermone dicatum, virgo beata vestro dignetur obsequio suscipere, quia, ut scitis plenissime, nostris non eget laudibus, quam omnibus illa supernorum societas hymnidicis indesinenter celebrant melodis; B

^a Qui emendavimus, quamvis in utroque sit quam, nec dubitamus quin ita legendum sit.

^b Noster, Feu-ard.

ALIUD FRAGMENTUM

EX LIBELLO DE PARTU VIRGINIS.

Prout est in Editione Feu-ard. et Cod. Ameliano, in quo exordium potius cujusdam sermonis ad populum continetur.

Quotiescunque, dilectissimi, vobis aliquid pro amore Creatoris nostri in ejus creatura dignis laudibus prædicatur et extollitur, ad ejus procul dubio laudem refertur, qui auctor creaturarum est, ut de creatura sua factor intelligatur et laudetur; quoniam, juxta Apostolum, *invisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* (Rom. 1, 20); sicuti, ut ita dicam, fieri solet in quodam laudabili et mirabili artificio, dum quidquid in eo multis et magis laudibus effertur, totum ad gloriam et laudem manus artificis jure inspicitur. Sed longe incomparabiliter Deus laudandus est in sanctis suis, et in omnibus operibus suis prædicandus. Hinc quoque David: *Laudate Dominum, inquit, in sanctis ejus, laudate eum in firmamento virtutis ejus* (Psal. cl, 1). Quod ut digne possit fieri, fides prius adhibenda est, quoniam omnia opera ejus in fide; deinde intelligentia requirenda; alioquin, *nisi credideritis*, sicut Isaias ait, *non intelligetis* (Isai. vii, 9). Intelligibilia autem Dei per ea, ut dictum est, creaturarum quæ facta sunt et fiunt in sanctis ejus, digne in fide cum pie-

tate devotionis considerata intelliguntur, intellecta vero ad plenum vere laudantur (Rom. 1, 20). Quæ nimirum laus in conspectu Dei et angelorum ejus tanto amplius gratificatur, ut acceptior fiat, quanto in eisdem sanctis et veris operibus Deus sapienter fide creditur, et intellectu pie videtur. Hinc quoque David valde gratulabundus, tertio repetendo exhortatur dicens: *Psallite Deo nostro, inquit, psallite regi nostro, psallite* (Psal. xlv, 7); Patri videlicet ac Filio; et ut Deus Trinitas commendetur una cum Spiritu sancto, *psallite, inquit, sapienter* (Ibid., 8). De quibus profecto quisque non recte intelligit aut credit, non dico sapienter, verum nec utiliter, sed in vanum psallere videtur. Ideo, dilectissimi, adhibete diligentiam in omnium sanctorum festivitatis, maxime vero in hac celebritate genitricis Dei, ut bene intelligendo ad recte vivendo, in ejus laudibus digne assistere, et sapienter Deo psallere possitis; quoniam quidquid genitrici ejus officiosissime impenditur, illi uimirum impenditur, cui jure patet omne clausum....

S. HILDEFONSI SERMONES DUBII.

ADMONITIO AD LECTOREM.

Noli mirari, lector optime, quod sequentes sermones operibus dubiis et incertis sancti Hildefonsi a nobis accenseri videas, quos tamen audis a viris non indoctis tanquam suos frequentissime laudatos, et quasi Hildefonsinos communi opinione receptos. Facimus etenim nec temere, nec sine aliorum virorum magna doctrinæ laude præstantium suffragiis, sine quibus nunquam ausi fuissetus judicium de illis adeo aperte pronuntiare. Neque enim ignoramus quantæ invidiæ res plena sit, opiniones vetustate quodammodo consecratas, atque hominum animis altis radicibus infixas evellendas suscipere; quamque difficile in operibus sanctorum Patrum paulo accuratius examinandis atque dijudicandis occupatum, intemperatioris criticæ notam effugere. Itaque quod dicimus, rem esse valde incertam, utrum sermones isti revera sint sancti Hildefonsi, non nisi post seriam meditationem, longumque examen illorum institutum, post multas eorum inter se, tum cum aliis operibus sancti Doctoris collatas factas, faciem semper nobis preferentibus viris omni doctrina et eruditione præstantibus, denique non nisi gravibus rationibus adducti, pronuntiamus. Quæ omnia paulo fusius exponere operæ pretium erit.

De sancti Hildefonsi sermonibus nihil amplius a posteriorum temporum memoriam pervenerat præter historicorum testimonium, a quibus commemorantur nonnulli sermones ab ipso conscripti, et cum cæteris operibus suis in lucem emissi; neque postrema secula ullum illorum Exemplar viderant, donec sæculo decimo sexto omnium primus Franciscus Feu-ardentius, nobilis theologus Parisiensis et frater Minorum

familia, ex antiquo Codice ms. (quem a Gotiscalco inter Aquitanos episcopo ex Hispaniis asportatum scribit) una cum libro de Virginitate perpetua sanctæ Mariæ, et altero libello de Parturitione superius excusso, sermones duodecim sub nomine sancti doctoris evulgavit. Scilicet deceptus fuit vir alioquin oculatissimus, quod sermones tali nomine inscriptos forsitan reperisset, neque illud a vero abhorreret, quando sanctum Hildefonsum sermones scripsisse constaret. Inventum vulgatumque thesaurum omnes communi acclamatione suscipere, probare, laudare; Hildefonsi sententias unusquisque producere, ornare, amplificare; nemo de eis vel leviter dubitare, vel ad illorum examen animum adjicere. Quæ ex re non multo post communis apud omnes litteratos opinio percerebit sermones istos germanos esse Hildefonsi fetus.

Post hæc vero accidit, ut ex doctoribus aliqui illorum lectioni serio incumbentes, nonnulla in eis prima fronte suo iudicio minus probanda offenderint, quorum occasione de illis ad novum examen revocandis, legitimoque illorum parente diligentius investigando cogitarunt. Hos inter primus nobis occurrit P. Joannes Poza, qui in suo Elucidario beatæ Mariæ virginis ad illustrandum argumentum de illibata Deiparæ conceptione, testimonia ex Hildefonso nostra adducta expendere aggressus, eo fine ut incerta et spuria a certis legitimisque secerneret, multa sibi visus est in hisce sermonibus reperisse, cum ab Hildefonsi more et stylo, tum ab ejus doctrina pietateque omnino aliena, quæ non essent temere, nec sine gravissimis probationibus (quæ nullæ erant) tanto doctori imputanda.

Pozæ iudicio Theophilus Raynaudus re de novo explorata acquivit. Amborumque sententiæ, qui eos secutus est D. Nicolaus Antonius, in Bibliotheca antiqua Hispaniæ libenter suffragatus est, postquam Pozæ censuram totidem verbis retulisset. Deinde P. Remigius de Ceillier in opere Gallicè edito de Scriptoribus Ecclesiasticis, nullo pacto ait sibi persuaderi posse prædictos sermones esse sancti Hildefonsi.

Ergo ex duplici capite, si istos doctores audimus, oportet sermones præfatos sancto Hildefonso abjudicare: nempe ex doctrina in eis contenta, et ex proprio uniuscujusque stylo. Verum, ut ingenue loquamur, Pozæ censuram in his quæ doctrinam spectant minime probare possumus; neque enim (nisi omnino cæcūtimus) videmus quid sit quod erroris merito insimulari queat. Tria siquidem sunt quæ fidei absona piisque auribus minime ferenda censet perdoctus vir: primam, quod sermone 5, de Assumptione, dicitur non debere indubitanter affirmari beatam Virginem fuisse cum corpore in cælum assumptam (quanquam pium sit ita credere), ne incerta pro certis recipiantur. Alterum, quod sermone præcedenti pia quadam temeritate asserere audeat festum Assumptionis aliquid remedium et refrigerium asferre clausis infernalibus, adeo ut in eo die ministri Tartarei non audeant perungere suos captivos quos recolunt redemptos sanguine filii tantæ Virginis. Tertium denique, quod in homilia de Purificatione asseverat corpus Christi Domini fuisse quadraginta dierum numero formatum in utero Virginis. Hæc totius censure summa, cujus singula capita facile diluuntur.

Nam quod de assumptione corporis virginei dubitanter scribit auctor, illud ex sermone Assumptionis desumptum est, qui ab eo laudatur sub nomine sancti Hieronymi, cujus certe non est, sed vel Sophronii auctoris Græci Hieronymo supparis, ut placet aliquibus, vel, ut volunt alii, auctoris multo recentioris, sed illorum priorum sæculorum, qui potuit illud asserere sine ulla offensione: nempe pie ab aliquibus tunc temporis credi beatam Virginem fuisse in corpore assumptam in cælum, verum indubitanter tanquam certum non posse affirmari, in quo certe errorem nullum animadvertimus. Neque si quis Hildefonsi sæculo idem pronuntiasset, facile esset erroris arguendus, quando non in omnibus Ecclesiis, æque ab omnibus doctoribus ita certo tenebatur, sed tantum in aliquibus; quemadmodum colligitur ex sermone secundo de Assumptione falso Augustino attributo, cujus auctor post sanctum Isidorum, quem laudat, scribebat. Quod tamen, postquam ab universa Ecclesia receptum est, atque omnes sacri doctores in ea veritate consentiunt, si quis inficiari, vel de eo dubitare auderet, temeritatis notam non effugeret.

Nec validius est quod secundo loco opponebatur de refrigerio et levamine per Virginem allato claustris infernalibus in anniversario die suæ assumptionis. Quis enim miretur illorum temporum doctorem hujusmodi piæ temeritati, ut ipse vocat, lubenter indulsisse in beatæ Virginis gloriam, qui sciat sanctum Augustinum (*Enchir. c. 112*) quorundam sententiam improbare ausum non fuisse, qui existimarent damnatorum penas certis temporum intervallis aliquatenus mitigari, ita ut in ira sua non contineret Deus miserationes suas; non æterno supplicio finem dando, sed levamine adhibendo, vel interponendo cruciatibus? Deinde unde evinci potest hoc loco auctorem fuisse locutum de hominibus in æternum damnatis in infernum ob gravia peccata, et non potius de animabus sanctis, quæ in Purgatorio torquentur? At vero his et damnatorum captivorumque nomina conveniunt, atque a ministris Tartareis in claustris infernalibus torqueri nemo ambigit.

Denique quod ultimo loco objicitur de formatione corporis Dominici quadraginta dierum circulo peracta in utero Virginis, si quam habet difficultatem (ut certe habet), non aliam vero quam quæ in verbis Augustini reperitur, in lib. LXXXIII Quæst., q. 56, unde hic locus videtur fuisse desumptus ab illius homiliæ scriptore. Verum cum Augustini verba nullus sit theologus, post Magistrum Sententiarum, qui non ea sano sensu exposuerit, ex illorum commentariis potest huic loco solutio accommodari. Hisce igitur de doctrina criminatibus dilutis, reliquas animadversiones exponamus, quibus evincitur istos sermones minime censendos esse exploratos Hildefonsi fetus.

Et primo quidem id quod omnium maxime Feu-ardentio persuasit hosce sermones esse Hildefonsi, scilicet quod in illo suo Codice ms. satis vetusto una cum aliis operibus ejusdem sancti doctoris reperisset eos, quemadmodum tanti viri errorem elevat, ita quam levis momenti fuerit, postea manifeste apparuit. Erat enim etiam in illo Codice immediate post libellum Hildefonsi de perpetua deiparæ virginitate ille alius tractatus de Parturitione proxime a nobis editus, quem, ut præmonuimus, nemo non Hildefonso adjudicat. Quoniam licet sub ejus nomine reperiat, longa tamen experientia compertum est fuisse in more apud antiquos ante artis typographicæ adinventionem, ut variorum doctorum lucubraciones ad idem præsertim argumenti genus spectantes in eundem Codicem congererent, nulla sæpissime auctorum diversitate notata; quæ res immane est quot errores circa genuina uniuscujusque opera pepererit. Abundant undique exempla, quorum nos, ut alia omittamus, simile deprehendimus in ipso Codice nostro Ameliano jam sæpius laudato in horum opusculorum Editione. Est enim fere totus expressus ad normam Colicis quo Feu-ardentius usus est: iidem in utroque tractatus, eodemque ordine dispositi, nisi quod noster correctior est, atque uno sermone auctori, qui inscribitur De sancta Maria. At vero post hæc omnia animadvertimus aliquot folia membranacea abscissa, in quibus abs dubio alius tractatus continebatur de laudibus beatæ Virginis, cujus locupletissimus index adhuc remanet ad calcem ipsius Codicis, eadem qua cætera manu exaratus. At vero prædictus libellus non est propterea Hildefonsi censendus, sed vel Anselmi, aliusve qui de beatæ Mariæ laudibus scripserit.

Huic animadversioni multum ponderis adjiciunt, quæ a viris doctis observata sunt circa horum styllum.

Quaquam enim nullus sit cœtus et exploratus Hildefonsi sermo, quocum istos contulerint, quantum tamen ex cæteris operibus conjicere poterunt, nihil minus in eis vident quam Hildefonsum. Siquidem propria illa scribendi ratio conformatioque Latini sermonis, quæ Patrum Gothorum quasi characterem exprimit, nusquam apparet. Unum certe cuilibet paulo attentius illos perlegenti exploratum erit, non uno, nec duplici, sed multiplici stylo esse conscriptos, quod plures prodiit auctores. Siquidem primus, et quartus, qui primi quasi compendium est, unius auctoris esse perhibeatur; tertius, quintus et sextus, alium sapiunt auctorem; septimus et octavus omnino a præcedentibus diversi; decimus nulli priorum similis. Alius Scripturarum testimoniiis totus intextus est; alii Patrum et doctorum citationibus abundans. In quo illud est omni animadversione dignum, quod cum in eis aliquando laudeatur Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Sedulius poeta, unius Gregorii Magni nomen nusquam personat, Gregorii, inquam, illius, qui nostris Patribus Gothicis solus ipse instar omnium erat, cujus unius doctrina maxime delectabantur, cujus sententias semper in ore habebant, quibusque solebant omnem orationem conspergere, ut videre est cum in Isidori operibus, tum in ipsius Hildefonsi libris de Annotatione baptismi, et de Progressu spiritualis deserti; quamvis in libro de Virginitate perpetua sanctæ Mariæ nullam ejus mentionem fecerit, quemadmodum nec alterius doctoris; testimoniiis Scripturarum urgendis, prout res postulabat, unice intentus.

Ex quibus omnibus non temere colligi posse videtur ex primis undecim sermonibus nullum esse qui certa aliqua ratione Hildefonso nostro ascribendus sit. Neque de tribus postremis, quos adjicimus, est magis explorata sententia. Namque prioris, qui de sancta Maria inscribitur, nullum aliud est argumentum, quam quod unus Codex Amelianus inter cæteros illum exhibet. Duo reliqui suam veritatem P. Florezio persuaserunt, quoniam postquam ab editoribus sancti Augustini, qui parens eorum credebatur, rejecti sunt tanquam spurii, reperti fuere in Codice suo ms. sæculi XIII, post libellum de Virginitate sanctæ Mariæ, sub nomine sancti Hildefonsi. Quod argumentum quantum per se valeat, vidimus, nisi solidior ex stylo et materia conjectura capiatur, quam quidem nos eruditorum arbitrio relinquimus, qui illis perfectis judicabunt quamnam habeant hi sermones cum genuino sancti doctoris stylo, atque etiam cum præcedentibus sermonibus similitudinem. Nos hæc res in medio relinquimus, atque ad illorum accuratiorem Editionem procedimus.

SERMO PRIMUS.

DE ASSUMPTIONE BEATISSIMÆ ET GLORIOSÆ VIRGINIS MARIE.

Hodie, dilectissimi fratres, natalitia beate Mariæ celebramus; ^a et jam sinceris vestris meritis ac precibus adjuvemur, quatenus ipsa intervenire dignetur, ut et ego vos solemniter exhortari queam ad profectum salutis vestræ, vosque devote percipere valeatis, ut simul nos omnes in ejus laudibus digni inveniamur. Non enim ab omnipotente Deo tam effectus tantarum rerum quam volantes requirunt. Et ideo, ut credo, pro bona voluntate, dilectissimi, præstabit vires loquendi, quas imperitia denegat, qui et vobis plenissime gratiam intelligendi dedit, quoniam læti ad ejus festivitatem devotique celebrandam occurrimus, ante cujus torum olim multitudo cœlestis exercitus decantavit: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* (Luc. II, 14). Quapropter sit nobis bona voluntas in affectu, erit pro certo Dei adiutorium in proventu, ut et competenter intelligere possimus quam laudamus, et laudare religiose Virginem, cujus hodie solemnia colimus. Ante cujus torum profecto quo puer reclinatur in stabulo, invitavit nos, ut dixi, angeli canentes: *Gloria in excelsis Deo, ut insinuent vocibus quod idem qui natus est in carne, Deus et homo est. Et quia Deus est, gloria in excelsis, ubi peccatum non est, sed perpetua laus amplior prædicatur; quod autem idem homo, in terris, ubi seditio et bella sunt indesinenter, propter reconciliationem Mediatoris pax hominibus bonæ voluntatis nuntiatur, ac sic unus idemque Christus utrumque complectitur. Et ideo sursum in cœlis non minuitur gloria superiorum civium, sed augetur; nec deorsum in terris propter discordias frustratur pax hominibus bonæ voluntatis, sed præstat. Propter quod ad hujus cunas infantis, quas angeli frequentant, invitat nos sanctorum prophetarum chorus, imo et sapientia Dei Patris invitat nos, et Spiritus sanctus: Ante torum, inquit, hujus Virginis frequentate nobis dulcia cantica dramatis. Dramaton enim, charissimæ, genus est carminis, quo genere Cantica Canticorum edita leguntur. En jubemur, ut charitas amplior commendetur, eo genere canendi dulcia cantica in hujus*

A honore Virginis frequentare, ubi interdum angeli canentes celebrant laudes, archangelus Gabriel evangelizat, stella occurrens refulget, magi veniunt et adorant, munera deferunt, suisque muneribus prophetant: pastores audiunt et loquuntur; veniunt, vident, et intelligunt Verbum incarnatum, quod Dominus ostendit eis.

Idecirco, dilectissimæ, ubi talia et tanta ostenduntur, ^b surgite cum hymnis et canticis spiritualibus psallentes in cordibus vestris Domino, et cum angelis ^c decantate dicentes: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* (Luc. II, 14). Quoniam hæc est mater Domini, ^d per quem vita redonatur. Hæc est virgo secunda, multis prophetarum indicis prædicata. Hæc est quæ hodierna die, completis omnibus, cœlo assumitur, exiit carne, cœlesti gloria vestitur. Hæc ex genere Abrahæ orta virgo, in cujus semine benedicebantur omnes gentes de tribu Juda. Unde dictum est: *Non deficiat princeps de Juda, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium* (Gen. XLIX, 10). Ipsa est virga de radice Jesse, de cujus nimirum rursus radice flos ascendit Christus (Isai. XI). Ipsa est Virgo clarissima, stirpe David progaita, cui Deus Pater olim in spiritu: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam* (Psal. XXXI, 11). Ecce ad quam concurrunt, o filii, omnia eloquia prophetarum, ad quam omnia ænigmata concurrunt Scripturarum, de qua natus est Christus, Deus et homo, pridem in terris, ut ipsa hodie assumpta de corpore renascatur in cœlis. Unde et filia Jerusalem esse jure canitur, licet natus sit ex ea qui eam olim fundavit Altissimus (Psal. LXXXVI). Quæ revera mater illa cœlestis hodie advenit obviam ornata monilibus suis, de qua dicitur: *Vidi Jerusalem descendentem de cœlo a Deo ornata in auro mundo, et lapidibus pretiosis intextam.* ^e Quæ profecto hodie decorata ideo descendit, ut reginam mundi, beatam scilicet Mariam, secum eveheret ad sublimia, et collocaret in throno regni; alioquin officiosissime pretexta non occurreret, nisi festivitas magna esset.

C Propterea, o filii, seu quicumque pueri et puellæ, senes cum junioribus, omnes vos moribus festivos præparate in festivitate tantæ Virginis. Producite

^a Et jam sinceris vestris meritis, lectio Co. I. Amel., magis ferenda quam Feu-ard.: etiam et in cælis vestris meritis, etc.

^b Satagite, Amel. Cod.

^c Decantare, idem.

^d Per quam, Amel.

^e Auro mundo, ex Amel. Cod. A viro mundo Feu-ard.

^f Quo Feu-ard.

choros lætitiæ spiritualis, a quatenus docere possitis cantica quæ auditis, vel quæ canitis. Alias autem, quia non est speciosa laus in ore peccatoris, ad hæc festa, donec vos vitiis exuatis, non congruitis. Ipsa igitur stella maris, quam hodie cœlum suis recepit sedibus, appellatur, quia secundum verbum Hebraicum Maria^b ita interpretatur. Hinc agite, dilectissimæ, ut lucifer ille qui nescit oceanum, oriatur in cordibus vestris, dum in hoc sæculo estis. Nam mare præsens sæculum est, stella autem beata virgo Maria, de qua ortus est ille per quem illuminatur omnis mundus.

Hinc securius accedite ad laudem Virginis, et illuminamini, quoniam ipsa est per quam vera lux in mare hujus sæculi refluxit. Ipsa est ancilla Domini, juxta quod ait ipsa post ineffabilia Gabrielis promissa: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum* (Luc. 1, 38). Quapropter discite, charissimæ, humiliari, discite mites esse, quoniam hæc est sola virtus, quam in se Dominum respexisse præcipue gloriatur, ut et vos ex eadem humilitate gloriari possitis; nam et ipsa regina nostri orbis dicitur. Agite cum ea, ut regnare valeatis, ubi exaltantur humiles, et dejiciuntur superbi; ubi dominantur mites, et servituti rediguntur obnoxii, qui ad præsens elevantur, elati. Ecce jam beatam illam dicunt omnes generationes sæculorum, quæ se dudum tantis insignivit virtutibus, ita ut et sponsa jure dicatur, ac mater sui creatoris.

Ante cuius torum, quæso, rursus ad exequias non threnos doloris, non lamenta fletus, sed carmina Deo dulcia^c modulate vocibus, quoniam hodie jam læta pervenit ad regis thalamum. Pervenit itaque pæperæ, ubi angelorum melliflua inadnescenter sonant organa, ubi hinc inde hymnidici sanctorum vicissim cantica nuptiarum alternant chori, ubi epitalamia sponsi et sponsæ suis suavia redduntur melodis. Ad quas itaque nuptias hodie beati Dei genitrix cum gaudio introivit, quæ fuit olim conditoris templum, Spiritus sancti sacrarium; sacrarium, inquam, Dei, quia omnes thesauri sapientiæ et scientiæ in ejus utero sunt reconditi (Coloss. 11, 3), quo et Verbum caro factum est, in quo habitat omnis plenitudo divinitatis (Ibid., 9). Sed tamen longe aliter Christus templum Verbi, aliter beata Virgo, quia uterque Virginis ac si hospitium fuit, ex quo Christus Deus ad nos, quasi sponsus de thalamo suo, potentia fortis ut gigas, exiit. Porro Christus Deus et homo, unus mediator Dei et hominum fuit (I Tim. 11, 5): non alter Deus, alter homo, ut templum et Verbum duo essent; sed unus idemque Christus Jesus. Qui dum resolvitur in mortem, Deus in suo homine, cum sit immortalis, propter unitatem^d subsistentiæ mortuus prædicatur; ac per hoc non alius qui templum, alius qui Verbum, sed Verbum et templum unus est Christus. Et quia unus idemque, nec in passione dividi potest secundum substantiam, nec in majestate.

Sic et Dei genitrix speciosa prædicatur, velut columna, pulchra ut luna, electa ut sol (Cant. vi, 9); quia columna illa, quæ super Christum mansit, eam totam repleverat; idcirco ob hanc speciem decoris non immerito formositate virtutum speciosa laudatur. Pulchra ut luna; quinimo pulchrior quam luna, quia in ejus specie^e genus omnium Ecclesiarum re-

spendet, quæ sole justitiæ illustratur, ut caliginem præsentis vitæ destrueret, et ad ea pertinere nos omnes faciat, quo beata Virgo pervenit, ubi nullum jam patitur defectum luminis, quia laborum eus et gratiæ gloriosus est fructus. Ideo, dilectissimi, imitamini illam, dum vacat et tempus est, quam collaudant omnes sancti et diligunt, quæ hodie processit electa de terris ad cœlum, electa ut sol. Et ecce in perpetuum clarior sole, coronata triumphat ante Dominum. In qua nimirum Virgine olim quasi in sole posuit rex tabernaculum suum (Psal. xviii, 6), ac processit sponsus ad nos de thalamo suo, rex virtutum, rex gloriæ, ut omnes regnent per eum.

O quam pulchra est, admirabilis, casta generatio cum^f claritate (Sap. 14, 1)! Quod si præclara est in virginibus, et præclara cum præconio bonæ famæ, multo magis in Dei genitrice Maria, quæ virgo permansit, et secunda mater: cujus sane memoria inclyta virtutum apud Deum et homines immortalis regnat. Qua de causa, filii, imitamini illam, et considerate illam, quæ hodie jam ornata thalamo, sponsa et conjux, mater et virgo, introivit ad nuptias. Introivit itaque integre sigillata signo pudoris, quia et virginitas atque castitas omnis insignitur apud Deum, ut accepta sit et probabilis. Qui autem imitantur illam, erunt ex parte ejus; et beata quæ nescierit torum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum (Sap. 11, 13).

Unde quæso vos, o filii, imitamini signaculum fidei vestræ, beatam Mariam, quam, velut ignis ferrum, Spiritus sanctus totam decoxit, incanduit, et ignivit, ita ut in ea^g non nisi Spiritus sancti flamma videatur, nec sentiatur nisi tantum ignis amoris Dei. Hæc namque est hortus conclusus ille deliciarum, fons signatus (Cant. 14, 12), puteus aquarum viventium, reparatio vitæ, janua cœli, decus mulierum, fastigium omnium virginum, quæ ut cedrus Libani quotidie in terris^h multiplicatur, dilataturque ramis, et in cœlo radicibus, ut crescat amplius, solidatur. Exaltatur ut palma, floret velut oliva speciosa in campis, etⁱ fructificabit in domo Dei in æternum (Eccli. xxiv, 17-19). In quâ nimirum domo hodie læta introivit, et sequuntur eam omnium electorum animæ, quæ sunt ex parte illius. O! si permitteretur nobis scire quæ illius vitæ gaudia ad quæ intravit hodie, quæ illa florentis paradisi amœna, quæ illa societas angelorum, quantum famulatus cœlorum, et sanctarum animarum^j numerus exsultans occurrit! quanta illi hodie monstrata sunt secretorum arcana, quam ineffabilia sunt gaudia reserata! Non dico explicare verbis, saltem quis nec digne cogitare poterit quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt.

Idcirco, filii, perpendite Matrem Domini, quæ quasi vitis fructificavit suavitatem odoris, et protulit cunctis gentibus fructus honestatis et gratiæ (Eccli. xxiv, 23). Floruit ut mater honorificata, ut mater pulchræ dilectionis et timoris, ut mater agnitionis Dei et spei, in qua gratia omnis spes vitæ et virtutis (Ibid., 24-26), et quæ sola refluxit virgo sancta inter filias, ac si lilium inter spinas. Virgo prudens, virgo pudicissima, virgo pulcherrima, et secunda: corpore decora atque integra, animo fulgida, fide perspicua, vitæ præclara, amore virginitatis devota,

^a Quatenus dicere possint cantica quæ auditis, vel quæ canitis, Feu-ard.

^b Vide sanctum Bernardum, hom. 2, super Misericordiam est.

^c Modulata, Feu-ard.

^d Subsistentiæ, Am. Cod., pro subsistentiæ.

^e Genus, est in Amel., pro gens, quod est in Feu-ard.

^f Nos emendavimus claritate, quamvis in utroque et Amel. Cod. et Feu-ard. Editione legeretur aperte claritate. Emendavimus, non tam propter lectionem

vulgatam, a qua frequenter recedere videmus, sed magis propter sequentia verba: *Quod si præclara est in virginibus, et præclara cum præconio bonæ famæ, etc.*

^g Non nisi Spiritus sancti flamma. Ista verba non nisi desiderantur in Feu-ard., sed habet Amel. Cod.

^h In Feu-ard., multiplicabitur, dilatabiturque, etc.

ⁱ Fructificat, Amel. Fructificabit, Feu-ard.

^j Innumeris eiebat Feu-ard.

in omni obedientia virtutum parata, et in ministerio sibi credito cautissima: cujus animam in passione Christi portransivit gladius, et in cunctis angustis decoxit fervor divini amoris. Ipsa est ergo quæ a prophetis est prædicata, et a philosophis etiam prædicata, ab archangelo salutata, a Spiritu sancto fecundata, et ab eodem obumbrata. Virilis seminis ignara, prole fecundata, a virgo inuupta, in filio glorificata, quæ fide concepit, et cum gaudio peperit. Virgo siquidem ante partum, virgo in partu, et virgo post partum: quem totus itaque non capit orbis, in ejus se clausit viscera Deus factus homo. Qui cælum et terram adimplet, cui cælum thronus est, terra autem scabellum pedum ejus (*Isai. LXVI, 1*), qui palmo cælos tenet, et appendit tribus digitis molem terre, ac pugillo concludit (*Isai. XL, 12*), hunc Virgo sancta panis involvit, et in præsepio reclinavit (*Luc. II, 7*). Ergo qui cuncta pascit cælestia et terrestria, simul et regit, hunc sacratissima Virgo lacte carnis aluit et nutrit: ad cujus deinde nutum universa reguntur, sub ejus disciplina vel arbitrio infans Deus versatur; et, quod mirabilis est, defensor omnium et creator quasi profugus^b in Ægyptum fugit (*Matth. II, 14*). Quid plura? qui cuncta quasi in statera suspensa tenet, cruce suspenditur; super quem beata Virgo multum doluit, multumque perpessa est, et gladio passionis Christi vulnerata in anima teloque transfixa.

O sanctissima omnium feminarum, quæ cum Deo tale tantumque contubernium habuit in terris! Et ecce hodie exaltatur apud eum quem genuit, ut permaneat sine fine gloriosa in cælis. Quæ cum apostolis degens vixit, et quandiu simul suere, unanimitè in oratione permansit, conferens cum iisdem, donec omnia completerentur mysteria repositionis Christi, et ipsi longe lateque causa prædicationis dispergerentur (*Act. I, 14*). Deinceps vero quam feliciter sub præsidio angelorum et Joannis diligentia fuit! O inclucta Virgo! ecce remoraris in terris, quæ filium tuum Redemptorem nostrum Jesum Christum præmittis ad cælos, beatius atque feliciter et in angelis commendantibus penetras gloriosa. Secura igitur ac gaudens jam peragis, quia eundem filium tuum Dominum nostrum jam divinitatis gloria^c consedere ad dexteram Patris non ignoras. Unde quam beatissima et laudabilis diei hujus celebratio recte colitur, in qua Virgo mirabilis cum laudibus cælestis militiæ^d intra polorum aulam una cum ingenti triumpho excipitur? Ex cujus nimirum carne Dominus Jesus Verbum caro efficitur, qui cunctis in se credentibus januas paradisi aperire dignatus est. Qui matrem secum in throno regni collocavit, et in immortalitatis gloriam eam transposuit, ac super choros angelorum supersolemniter evexit.

Quapropter, dilectissimæ, solemnitatem hujus diei dignanter celebra, de qua exsultant angeli, lætantur archangeli, de qua gaudet omnis illa cælestis Jerusalem, civitas gloriosa. O! si permitteretur nobis scire quanta jucunditas, vel quanta ineffabilis lætitia illic est, vel quanta exsultatio animarum sanctarum de visione tantæ claritatis; quantus famulatus beatorum spirituum, quantusque numerus angelorum hodie genitrici Verbi Dei gratulabundus occurrit, ad quanta vel qualia gaudia feliciter hodie intravit, quæ profecto nec oculus vidit, nec auris audivit! Sunt enim invisibilia, atque ineffabilia quæ percipit, et, ut jam dictum est, filium suum Dominum Jesum Christum, quem pendentem in cruce olim doluerat, multumque perdolet, super omnia elevatum in dextera patris regnantem jam conspicit. Quem gaudens adorat omnis ordo cælorum, cui venerantes in hærent, et in hærentes immortaliter Deo immortaliter vivunt. Cui ho-

die læta canit ipsa eademque beata mater et virgo: *Ad hæsit anima mea post te: idcirco suscepit me dextera tua* (*Psal. LXII, 9*), nihil enim lætius, nihilque jucundius quam quæ ipsa canit: *Tenuisti me, et cum gloria^e suscepisti me* (*Psal. LXII, 24*). Sed et alibi: *Quid enim mihi est in cælo, et absque te quid volui super terram* (*Ibid., 25*)? Ac si dicat: Nihil nisi te unicum Dominum ad viderem, quem amavi, quem colui, quem cupivi, quem toto corde diu quesivi, ut es. Et ecce jam video, jamque teneo, cui me olim tota devotione commisi, nec dimittam quem amavi. Et quia jam præ amore defecit cor meum et caro mea, ideo, tu Deus cordis mei, deinceps pars mea in æternum eris (*Ibid., 26*). Porro ad sodales conversa, forte et ad reliquos gratulabunda sanctos hodie inquit: Sicut audivimus, o dilectissimi, ita jam videmus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri, quem Deus fundavit in æternum. De qua mirum nobis dudum gloriosa dicebantur, jam conspicimus et fruimur plenissimo charitatis intuitu.

Igitur pro talibus et hujuscemodi gaudiis, quibus exsultant cum ea sancti in gloria, et lætantur in cubilibus suis (*Psal. CXLIX, 5*), lætemur et nos, charissimæ, in spectatione Dei, et ad ea illoremus suffragiis eorum pertingere, et ad quæ illos pervenisse cum beata Virgine credimus corde ad justitiam, et ore profitemur ad salutem, quia tunc veri laudatores sumus, si ea sectamur, quæ et ipsi sectati sunt, et ad eam fidem, quæ per dilectionem est, festinemus venire quantocius. Alioquin incaute vani inspectores sumus et laudatores improbi, cum ipsi coronantur et accipiunt palmas, eo quod in agone legitime certaverint, si non et ipsi pro modulo nostro digne ad ea pertingere laboramus. *Qui enim dicit se in Christo manere, debet, sicut ille ambulavit, et ipse ambulare* (*I Joan. II, 6*).

Propterea, ut sæpe dictum est, imitamini matrem Domini, quæ vobis sponsum genuit immortalem; imitamini et sanctos, quorum exempla, favente Deo, plurima leguntur. Sequimini sponsum, et festinate ingredi, quo hodie ingressa est beata Virgo ad æternas nuptias. Preparate lampades vestras, ut cum venerit sponsus, et pulsaverit, vos vigilantes inveniat, quia beati sunt servi illi quos, cum venerit Dominus, invenerit præparatos ac pervigiles (*Luc. XII, 37*), sicuti hodie hanc vigilantem invenit. Hodie namque nihil læta meruit audire illud de Cantico: *Surge, veni, proxima mea, sponsa mea, columba mea, immaculata mea; quoniam ecce hiems transiit, pluvia abiit et recessit* (*Cant. II, 10, 11*). Cui forte illa læta respondit propter adventum supernorum civium: *Flores apparuerunt in terra nostra, quia tempus putationis advenit* (*Ibid., 12*). Ac deinde: *Credo videre bona Domini in terra viventium* (*Psal. XXVI, 13*); bona siquidem olim sanctis reposita, bona quæ sunt in Christo Jesu, quem genui, quem alui et nutrivit, ad quem longe diu silivit anima mea venire ad

Deum fontem vivum (*Psal. XLI, 3*), et ecce hodie tandem aliquando gaudens vocata venio, et parebo ante faciem Dei. Unde paratum, inquit, *cor meum Deus, paratum cor meum, cantabo et psallam in gloria mea* (*Psal. CVII, 2*). Ac si patenter dicat: Cantabo et psallam in Christo, qui est gloria mea, quem dedisti mihi filium, ex quo non solum gloria amplior, verum et omnibus adoptio præstat. Ideo jam læta, jam secura, convertere, anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi; unde placebo ei in regione vivorum (*Psal. CXIV, 9*). Beata igitur nimum et felix virginitas, quæ talibus tantisque^f in extremo decoratur donis, et tantis cœcervata virtutibus exaltatur, ita et cum júbilo istud Davidicum hodie ju-

^a Pro virgo legitur in Amel. viro; et postea, ubi Feu-ardent. quod fide, etc., quæ fide.

^b In Ægypto, Feu-ard.

^c Consuetudine scribit Amel. Cod.

^d Intra, pro infra, emendavimus ex Am.

^e Assumpsisti me, Amel.

^f Feu-ard.: Quid enim est in cælis, etc.

^g Feu-ard. edidit: in extremo decoratur oculis.

cundans decantet : *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum, concupiscit et deficit anima mea in atria Domini (Psal. lxxxiii, 2, 5).* ^a Ac si patenter dicat : Cor meum et caro mea exsultaverunt prius in Deum vivum, dum cum in carne parerem, dum lactarem, dum nutrirer, dumque a incrementa perducerem; nunc autem ipse est rex meus, et Deus meus, quem genui, et fide credidi, corde desideravi.

Quapropter et vos, o filix, facite voluntatem Patris, ut sorores Christi et matres sitis, sicut ipse ait : *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in caelis est, ipse meus frater et soror et mater est (Math. xii, 50).* Facite ergo voluntatem Patris ^b mei. Quia jam sponsæ estis, amate sponsum cui vos vovistis; et quia filix per adoptionem estis, ^c sorores vos cognoscat summi regis Filius. Sed ne forte inde aliqua vestrum magis lascivire velit, quia altum nomen est quod quæsisistis, meminisse decet quia ejus sanguine magno pro dote emptæ estis. Et ideo, juxta Apostolum : *Glorificate et portate Deum in corpore vestro (I Cor. vi, 20).* Imitamini sponsum, et amate, quia sponsæ estis. Imitamini matrem Virginem et sanctos omnes quos laudatis, quoniam non tantum illis nostra prodest laudatio, quantum nobis eorum imitatio. Unde sponso magis placet imitator devotus, quam laudator otiosus. Tamen vera laudatio imitatio est operis. Nam vere laudare Deum et sanctos in ipsum, jam opus virtutis est, dum proficit mens, et accenditur igne divini amoris, solidaturque fundamento veræ humilitatis. Quia profecto humilitate in Christo beata mater Virgo fundata post omnia sibi divinitus repromissa : *Ecce, inquit, ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum (Luc. i, 38).* Hinc quoque ipsa in cantico : *Quia respexit humilitatem ancilla suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes (Ibid., 48).* Felix igitur et beata mens, quæ inter virtutes eximias et donorum exuberantiam tantum se humiliavit, quoniam ^d Dominus humilia respexit in caelo et in terra (*Psal. cxii, 6*), et alta a longe cognoscit. Quod si in caelo humilia requirit inter angelos, quod putatis, o filii, in terris, ubi non nisi cum peccato cinis et vermes sumus ?

Idcirco imitamini Matrem Domini, et obedite patribus; humiliamini inter virgineos flores, quia ex gratia Dei sunt pudicitiarum dona muneraque virtutum. Implorate precibus; dicite cum Propheta : *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam (Psal. cxlii, 9).* Quotcumque estis, si estis quod vovistis, Dei muneris est, et gratia Redemptoris. Ejus, inquam, sunt dona, cuius hodie mater caelos gloriosa conscendit, et penetravit locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei in voce exultationis ac lætitiæ, ubi jugiter sonus est epulantis (*Psal. xli, 5, 6*). Ergo unde prius cœcinebat : *Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus (Psal. xxxiii, 9)*, inde nunc epulatur cum sanctis omnibus, et lætatur. De qua nimirum fruitione deliciarum Dominus per Isaiam : *Ecce, inquit, qui serviunt mihi, et qui comportant illud, bibent in atriiis sanctis meis; vos autem sietis. Ecce qui serviunt mihi lætabuntur; vos vero confundemini. Ecce qui serviunt mihi, exsultabant præ gaudio; vos vero clamabitis ob dolorem cordis, et propter contritionem spiritus ululabitis (Isai. lxxv, 15, 14).*

Habetis igitur, filix, gaudia æternæ vitæ, ad quæ pervenit hodie beata et intermerata virginitas. Con-

tendite et vos intrare per angustam portam (*Luc. xiii, 24*) ad thalamum Sponsi vestri, cuius dotem et arrhas pro munere accepistis. Satagite ac procurate promereri bona quæ vobis sunt repromissa, ut accipiat ^e cum reliquis, de quibus profecto in psalmo canit quisque fidelis : *Unam petii a Domino, hanc requiram (Psal. xxvi, 4)*, et : *Credo videre bona Domini in terra viventium (Ibid., 13).* Quæ nimirum bona beata virgo Maria hodie lætissima percepit, ^f fruitura sine fine cum angelis : hodie coronatur in regno, quod olim ei preparatum est una cum sanctis a constitutione mundi; hodie collocatur in throno a dextris Dei, sicut canitur in Psalmis : *Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate virtutum (Psal. xlii, 10).*

Hinc, quæso, cives Jerusalem, quicumque estis viri, quæcumque virgines, quæcumque viduæ, pueri vel puellæ, venite et videte cum omni puritate cordis, conspiciate diligentius Matrem Domini in æthereis sedibus cum corona diadematis renitentem. Venite, inquam, mente, fide, devotione, et videte coronatam in die solemnitatis ejus ac lætitiæ corona jucunditatis et decoris, qua coronavit eam Dominus sponsus virginum, rex gloriæ, ac remunerator omnium honorum. Venite, quæso, et videte, quoniam hodie translata est arca testamenti Dei ad superos, exterius inaurata virtutibus, et fabricata interius auro purissimæ majestatis; in qua lex testamenti Dei et manna fuit, quæ de caelo fluxerat, virga quæ Aaron quæ floruerat. De qua nimirum virga David in Psalmis : *Emittet Dominus ex Sion (inquit) virgam virtutis tuæ (Psal. cix, 2).* Deinde faciens apotrophem ad eandem, *Dominare (inquit) in medio inimicorum tuorum (Ibid.).* Quæ profecto virga nobis florens attulit fructum salutis pacatissimum, qui ad tempus intra uterum Virginis mysticum germinavit sacramentum. Hinc quoque de ea in Canticis : *Umbilicus tuus tornatilis, non indigens poculis; et venter tuus acervus tritici, vallatus liliis (Cant. vii, 2)*, eo quod concinat sibi in omnibus Christi ortus ex Virgine. Vere alvus ille ^g tornatilis fuit, quia in eo sapientia se influxit, quæ miscuit in cratere vinum suum, indeficientem cognitionis gratiam habens, et divinitatis suæ plenitudinem subministrans; in quo nimirum Virginis utero simul acervus tritici et liliæ flores Christi gratia ^h germinant, quoniam et granum tritici Christus erat, et liliium. Granum quidem, secundum quod ait : *Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipsum solum manet (Joan. xii, 24).* Verum quia de uno eodemque grano tritici acervi creverunt frumenti, hinc completum est illud propheticum : *Et valles abundabunt frumento (Psal. lxxiv, 14)*, quia granum illud mortuum plurimum fructum attulit. Hoc itaque granum manna fuit, et ideo omnes homines perpetua cœlestium munerum messe saturavit. Unde David : *Cibavit eos (inquit) ex adipe frumenti, et de petra melle saturavit eos (Psal. lxxx, 17).* In hoc ergo grano etiam lilium esse testantur divina eloquia. *Ego, inquit, flos campi, et lilium convallium (Cant. ii, 1).* Propter quod uterus ejusdem Virginis per arcam figuratur, quæ cuncta sacramentorum arcana in se habuit; habuit enim panem vivum illum qui de caelo descendit (*Joan. vi, 51*); habuit et legem Testamenti Novi, quia legislatorem genuit, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ atque scientiæ (*Coloss. ii, 3*). Et ideo recte arca sacramentorum Dei virgo Maria fuit, supra quam sane propitiatorium et cherubium

^a Ac si patenter dicat. Desunt hæc verba in Feu-ard.

^b Mei deest in Cod. Amel.

^c Sorores vos cognoscat, lectio Amel.; sorores deest in Feu-ard.

^d Dominus excelsus, Amel.

^e Cum reliquis virginibus, Amel.

^f Fruitura cum angelis est lectio Cod. Amel., nam Feu-ard. habet : *fruitur et cum angelis, etc.*

^g Crater tornatilis fuit, Amel.

^h Germinavit, Amel.

ⁱ Granum emendavimus ex Am. nostro, pro gratiam, quod erat mendose in Feu-ard.

hinc inde obumbrantia figurantur, quia Mariæ nulum extrinsecus obrepit peccati contagium, sed intus omnis custodia legis et manna fuit, quod est mirabile sacramentum, ac propitiatio humanæ salutis. Supra quidem propitiatorium recte positum est, quia ipse propitiatio nostra super omnia est benedictus Deus.

Et ideo, charissimæ, sursum corda erigite, quo hodie, ut ita fatear, arca testamenti ab angelis gloriosissime ad sublimia deportatur. Illo a mentem figite quo pervenit sexus femineus, et virginitas Domino consecrata, habens supra se illum a quo divinitus de medio cherubim responsa dantur fidelibus, et in quo repropitiatio præstatur recte credentibus. Et ideo quocumque Deo mente offerre vultis, huc fide transmittite, illuc vota inferte, inde precibus impetrata reportate, quoniam non aliunde est ex quo Deo Patri placere possitis, nisi in quo Pater totum constituit placitum suum. Hinc rogo de propitiatorio vobis quotidie loquentem audite, quia in ipso et ex ipso est summa redemptionis nostræ. Et si qua sunt fide quæ offerimus, et totam per eum offeramus, in quo sibi Deus placere decrevit; quoniam aliunde non est unde placere possimus. *Hic est, inquit, filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui; ipsum audite (Math. xvii, 5)*. Propterea audite ipsum loquentem in Evangelio, audite in Scripturis sacris, in quibus ab initio voluntas Patris per Filium monstratur.

Et quia hodie introducta est arca testamenti Dei in Jerusalem illam cœlestem cum gaudio exultationis, queso cum hymnis et canticis devotissime agite diem festum cum omni frequentatione populi. Quod si David una cum omni populo dignum duxit arcam veteris testamenti cum tanto honore prosequi, ut Scriptura testatur, multo religiosius est hanc dignis laudibus commendari. Ait namque sermo divinus, quod ascendit David, et omnis populus cum eo, ut ferrent arcam Dei, super quam invocatum est nomen Dei exercituum sedentis super cherubim. Ac deinde David, inquit, et omnis populus iudebant coram Domino omni virtute in canticis, citharis, et psalteriis, tympanis et sistris, cum cymbalis et tubis (II Reg. vi, 2; I Paralip. xiii, 8). Rogo, si in figura officiosissime tanta confertur gloria, quid putas hodie ante beatam Virginem, quando illa in cœlestem Jerusalem evehitur, quantus exercitus sanctorum præcurrit cum hymnis et canticis?

Nec dubium quin illa centum quadraginta quatuor millia, qui in conspectu throni et seniorum sunt, tenentes citharas suas, cecinere cum omni fragore cœli canticum novum, quod nemo potest dicere, nisi ipsi qui hodie festivi veniunt obviam cum citharis suis, ac læti in suo beatam choro excipiunt Virginem, non qualemcunque, sed unam ex numero prudentum, et primam omnium inter primos, quæ vadit post agnum proximior quocumque ierit. Canit autem et ipsa cum eisdem canticum dramatis novum, quod nemo nisi eo in choro dicere valet. ^b Habent igitur sancti organa sua in cœlestibus, quibus dulcia canant carmina; habent psalteria et tympana; habent et tubas cum cymbalis, et sistris, in quibus personant Deo digne laudes singuli in cordibus suis. Unde una virtutum harmonia Deo quotidie offertur cum jubilo in voce exultationis ac lætitiæ. Quæ omnia hodie musici generis cantica sonuerunt fragose in cœlis obviam Virgini, tanquam voces citharizantium. Forte occurrit primum ei virginum chorus, inter quas, ut reor, flos purpureus, Tecla scilicet et Cæcilia, Agnes quoque atque Perpetua; deinde vi-

^a Mentem figite, Amel. *Mente fugite*, Feu-ard.

^b Hoc loco legitur in Feu-ard. tota illa periodus: *Dramaton enim genus est carminis*, etc., quæ habetur supra in principio hujus sermonis; nos vero refecimus, quoniam redundat hoc loco, nec in Amelian. reperitur.

A duarum laudabilis numerus, ubi ^c vadit et Anna filia Phanuelis una cum cæteris omnibus; Sara quoque mater nostra, Rebecca atque Rachel cum pronobis sanctis. Quid plura? cuncti greges universi ordinis hodie læti eam suscipiunt, *Hosanna* præcinentes sub dramate jubilationis ante Matrem summi Regis, quæ verum fuit templum Dei vivi, et arca testamenti. Ante quam sane arcam in figura Christi regem devotissime nudum saltasse legimus, et post sex passus hostias immolasse. Quod si David gloriam illius quæ evacuatur tanto tulit honore, quoniam hæc rerum figuratarum gesta sunt; quanto magis arca Dei viventis, de qua natus est Christus, Dei virtus, et Dei sapientia, huc hodie cum laulibus effertur? Illa namque omnia umbra sunt futurorum; in Maria vero manifesta veritas, ante quam Christus rex subsiliendo pertransiit de morte ad vitam, de corruptione ad incorruptionem; sicque Ecclesiam una cum matre reduxit ad superos, quoniam ipsa est Dei templum, et arca novi testamenti, in qua verus Deus versatur; non in figura et in enigmate; sed in veritate pro salute omnium Deus homo immolatur. In cujus profecto sanguine testamentum confirmatum est novum, quod testatus est cum patribus nostris, et reconditum in utero Virginis, inde ad nos usque translatum. Quæ nimirum Virgo, ac si arca, hodie de captivitate hujus sæculi angelorum exsequiis glorificata reducitur, non in Jerusalem quam decoxit vel evastavit Chaldæorum exercitus, sed in illam veram et cœlestem, quam fundavit Deus et non homo, collocatur. Unde velim vos diligentius considerare, dilectissimi, cum quantis laudibus prosequi debeamus Dei genitricem, ad cœli palatium procedentem, quam hodie cœlestia veneratur exercitus; cui comitantur legiones angelicæ; in cujus adventu tripudiat ordo cœlorum, et exultat sanctorum numerus; quia et si gaudium est in cœlo super uno peccatore convertente in terris (*Luc. xv, 7*), multo magis gaudere credendum in cœlo de adventu et gloria tantæ Virginis. Ideo et nos, queso, gaudeamus in hymnis et canticis spiritualibus; jubilemus Deo cum exultatione, qui tantum dilexit nos, ut ipse fieret, ^d propter quod nos sumus, homo. Ac deinde qui eramus filii iræ omnes, juxta Apostolum (*Ephes. ii, 3*), fecit filios Dei per gratiam, quod ipse est per naturam.

Quapropter, obsecro, accedite ad tantam gratiam per fidem; indesinenter accedite, et videte visionem magnam cum Moyse, quam vidit in rubo. Videte, inquam, jam completum, et admiramini quod prævidebat ipse tantus patriarcha in spiritu futurum. Alioquin nisi in spiritu videri non potest etiam res gesta, quia visio magna est, quam digne prævidere et ^e annuntiare nemo potest. Unde Moyses ait: *Ibo, et pertransibo, et videbo (inquit) visionem hanc magnam (Exod. iii, 3)*. ^f Vere magnam; videbat enim quod arderet rubus silvestris, et non consumebatur; quod erat multum mirabile. Sed longe mirabilius erat, quia Deus erat totus in rubo, et angelus vocabatur. Erat quippe visio corporea valde mirabilis, sed longe mirabilius quod intelligebatur in spiritu, quia præsens totus erat in flamma, et quod per flammam futurum monstrabatur, ita ut nec flamma deficeret, nec rubus ignibus consumeretur innocuis. Quo nimirum incombustibile manente, virginitatem beatæ Mariæ conservatam credimus corde, confitemur ore, quoniam Spiritus sanctus, quia Deus ignis consumens est (*Deut. iv, 24*), totam inflammavit et incanduit, ita ut mater fieret Christi, et templum divine majestatis. Non enim præbebat calori juncta materies rebus alimenta incendii,

^c Vadit habet Amel., vidit Feu-ardent. Forte typographi erratum est.

^d Propter quem nos sumus, Amelian. Cod.

^e Admirari, Amel.

^f Vere magnam. Supplevimus hæc verba ex nostri Ameliano, quæ sententiæ multam vim addunt.

neque sentiebat frutex damna naturæ possessa flammis. Ita et beata virgo Maria, quamvis nemo qui Deum videat, ipso teste, vivere possit (*Exod. xxxiii, 20*), tamen totam deitatem in se suscipiens per Christum quem genuit, vixit intacta; felicius deinceps virgo et incorrupta permansit. Hæc erat visio magna, quam pertransiens Moyses in spiritu prævidebat; unde tremefactus non audebat accedere, quoniam ineffabile erat totum visu quod cernebat. Propterea et vos, sanctimonialia Christi, nolite parvipendere visum intelligentiæ, ignem divinitatis, quem resplendere-recolitis in Maria, quoniam ipse est Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob, ut vox de rubo sonuit, qui natus est ex ea. Ergo pluris est res quam completam cernimus, et permanet in salutem, quam figura quæ pertransit ad tempus veritate exhibita. Hinc quoque beatum dicimus Moysen, ^a qui talia a longe et magna futura conspexit; sed beator Maria, de qua ipsa visio fuit. De qua sane visione prophetarum eximius Habacuc tremens factus canit dicens: *Domine, audivi auditum tuum, et timui; consideravi opera tua, et expavi* (*Habac. iii, 2*). Expavit autem, tale aliquid ut vidit; expavit et Moyses, eo quod incomprehensibile erat homini quod utrique videbant. Pavemus ergo et nos, ne forte pereffluamus a tanto mysterio redemptionis nostræ; et adeamus mente cum fiducia per interventum sacratissimæ Virginis usque ad thronum summi Pontificis, ubi pro nobis est hostia ipse, et sacerdos, advocatus, et iudex. Et quia minus idonei sumus ad hoc, per ipsam rogemus Christum, cujus hodie festum colimus. Rogemus votis omnibus, impleremus precibus, ut ipsa pro nobis rogere dignetur apud eum quem genuit; quia etsi non sumus tanti meriti ut Moyses, et prophætæ, aut apostoli, beati tamen qui non viderunt, et crediderunt (*Joan. xx, 29*). Credamus ergo et nos, ^b et laudemus quæ gesta sunt, visa, et credita, quoniam vera sunt, ut ad ea quæ repromissa sunt pertingere valeamus.

Sed quia laudare digne nequimus beatam Virginem, quia inferior est ea nostra laus, veneremur et amemus quantum possumus. Adoremus Deum Patrem, ut veri adoratores, ut Salvator ait, in spiritu et veritate, quia Deus Spiritus est, et qui adorant eum, oportet adorare in spiritu (*Joan. iv, 23*). Alias autem nisi in spiritu non adoratur, nec ei recte servitur. Idcirco egredimini ex iis angustiis carnalibus; exiite vos veterem hominem, et induite novum qui secundum Deum creatus est (*Colos. iii, 9, 10*). Egredimini ex hac ^c dilectione carnali, ne sollicitudo presentis vitæ ac voluptatis suffocet in vobis verbum vitæ, quod seminatum est in corde. Peregrinamini magis a corpore, ut cum Deo adesse possitis (*II Cor. 5, 6*), quoniam *qui in carne sunt Deo placere non possunt* (*Rom. viii, 8*). Vos autem, charissimæ, jam in carne non estis, quæ carnis opera in vobis mortificatis, sed in spiritu. *Quicumque ergo spiritu Dei aguntur, ii filii sunt Dei* (*Ibid., 14*).

Et ideo dilatamini vos, et erigite mentem ad sublimitatem, ut possitis comprehendere ea in quibus Christus sponsus vester in dextera Patris sedet et glorificatur; quatenus ibi adoretis eum in throno ubi est ipse, ^d quia jam extra mundum est, ubi in circuitu throni eius viginti quatuor seniores sedere leguntur ante conspectum Dei in sedibus suis, et adorant Christum regem viventem in sæcula sæculorum, mittentes coronas suas ante pedes eius, quas ab ipso acceperunt, dicentes: Gratias tibi agimus, Domine Deus omnipotens, qui es, et qui eras, qui accepisti virtutem, et regnasti in sæcula sæculorum (*Apoc. iv, 4*). Ergo ubi adorant hi, et quomodo adorant, quantum fas est mortalibus, etiam in presentiarum adorare eum oportet.

^a Representamus lectionem nostri Am. correctionem multo Fen-ard., qui sic edidit: *Qui talia a longe et magna conspexit; sed beator Maria ipsa visio.*

^b Fen-ard. solum habet: *Et laudemus, ut ad ea sua repromissa sunt pertingere valeamus.* Cætera

tet, quoniam Christus in Patre veritas est, veraxque Pater in Christo vero Filio totus est, qui unus et verus Deus est, qui in Spiritu sancto adoratur, quia Deus Trinitas est, et ipse Deus Trinitas in templo suo, et non in manufactis hominum est (*Act. xvii, 24*). Templum autem Dei Ecclesia est, sicut Joannes testatur in sua Apocalypsi: *Et apertum est, inquit, templum Dei in celo, et arca testamenti ejus visa est* (*Apoc. xi, 19*). Quæ profecto arca non illa Moysi fabricata, sed beata virgo Maria est, quæ hinc jam transposita erat; quam beatus Joannes evangelista, testis veritatis, cui commissæ est, forte recognoscens venerabiliter affatur. Quia in celo visa est, monstratur species in genere, sicuti et genus per speciem declaratur. Quoniam beata Maria in templo Dei visa est, scilicet in Ecclesia Dei; Ecclesia vero in ejus virginittatis fructu penitus Domino dedicatur; ac per hoc arca testamenti Dei, ipsa videlicet Dei genitrix, in templo ejus non immerito visa est, ^e quia Ecclesia et ipsa Virgo est. Unde Apostolus: *Despondi enim vos uni viro, inquit, virginem castam exhibere Christo* (*II Cor. xi, 2*). Et ideo, dilectissimæ, illum mentem dirigite, ubi sponsus vester pro nobis introiit, et beata Virgo visa est, quoniam ibi ejus festivitas recte colitur, ubi Christus est sponsus, et æternæ vitæ gaudia celebrantur. Unde, quæso, egredimini fide, moribus, mente, atque omni desiderio æternæ visionis, actibus et pollutum nolite tangere. Ascendite sursum per contemplationem, et per ^f conversationem bonæ vitæ, donec apertum est templum Dei in celo; quatenus ingredi possitis, omnia ubi vobis repromissa bona servantur, et Virgo sancta cælesti jam immortalitate vestitur. In cælestibus namque sint corda vestra erecta, ubi est et thesaurus vester (*Matth. vi, 20*). Imo idem et thesaurus æternæ hereditatis sit in corde vestro, quatenus quod est in celo, in vobis sit per fidem. Coronam itaque vestram nemo accipiat alter, donec veniat sponsus (*Apoc. 3, 11*); quin imo vos corona decoris esse possitis in manu Domini per gratiam ejus (*Isa. lxi, 3*), qui vos ad æterna vocavit gaudia, Jesus Christus, filius Virginis, Dominus noster, qui cum æterno Patre una cum Spiritu sancto vivit et regnat Deus per infinita sæcula sæculorum. Amen.

EJUSDEM SERMO II.

DE EADEM ASSUMPTIONE BEATÆ MARIE SECUNDUS.

Inter præcipuas sanctorum festivitates, charissimæ, hodierna nobis refulsit insignis et gloriosa genitricis Dei Mariæ solemnitas, in qua ipsa beata et venerabilis Virgo assumpta est gloriosissime ad ætherum thalamum, in quo, ut canimus, Rex regum, filius beatæ Mariæ virginis, stellato, imo ineffabili sedet solio. Ubi millia millium ministrant angelorum, juxta Danielis vaticinium (*Dan. vii, 10*), et decies centena assistunt millia; quorum cum laudibus et exsequiis gloriosa Dei Genitrix hodie de terra exaltata, et de carne evecta, cum triumpho et exultatione suscepta est in celo, et collocata in paradiso. Hæc est namque sacra et venerabilis solemnitas, fratres, ante mundi constitutionem præscripta et præordinata; sed hodierna die exultanter est impleta. Nobis quidem, dilectissimi, hodierna est annua; sed angelis in celo et supernis civibus est continua et perpetua. Sed quia in presentiarum nobis continua esse non potest, debet tanto celebrior fieri præ omnibus sanctorum festis, quanto ineffabili utitur privilegio mater Domini Salvatoris et donum possidet perpetuæ virginittatis. Quia et si impartit præmia justus iudex, Christus Dominus, secundum Apostolum, unicuique juxta opera sua (*Rom. ii, 6*), huic tamen sacratissimæ Vi-

supplevimus ex Amel.

^c Pro dilectione habet Am. *delectatione.*

^d Amel. Cod., *qui.*

^e Quia arca et ipsa virgo est. Amel.

^f Conversionem pro conversationem, Fen-ard.

gini genitrici suæ, sicut incomparabile est quod genuit, et ineffabile donam quod percepit, ita et inestimabile atque incomprehensibile præmium et gloria, non dico inter cæteras sacras virgines, verumetiam ultra omnes sanctos, quam promeruit. Pervenit namque ad cœli palatium beata et gloriosa, ubi Christus sponsus Ecclesiæ infra thalamum collocavit eam in dextera maiestatis. Ibi siquidem eam assumpsit præcellentiissimam inter primos, ubi, juxta David vocem, stat regina in dextris Dei in vestitu deaurato, et circumdata varietate (*Psal. XLIV, 10*). Hæc igitur dies est, in qua renata inter filias Jerusalem speciosa resplenduit, in qua gloriosa Dei genitrix quasi aurora processit, et vadit post agnum gloriosior quocumque ille pergat.

Hæc namque est, ut dixi, fratres, festivitas hodierna præcipua et venerabilis nobis; sed venerabilior in cœlo est angelis et sanctis omnibus, quorum letitia et gaudium procul dubio ex hujus adimpletur diei exultatione, quando beata Dei genitrix clarior sole refulsit in throno claritatis. Nam Christus, sicut legitimus, in sole posuit tabernaculum suum (*Psal. XVIII, 6*); de quo ipse, ut ita loquar, tabernaculo processit tanquam sponsus de thalamo suo. De quo sane tabernaculo, ac si ex voce genitricis Dei, dicitur: *Et qui creavit me, requievit in tabernaculo meo (Eccli. XXIV, 13)*. Idcirco absque dubio, fratres charissimi, beata Virgo pro tanta gratia, tantique honoris privilegio materno hodie resedit sublimata in throno; quoniam etsi duodecim leguntur throni, in quibus duodecim apostolorum sessurus est numerus, quando Judex omnium, sacratissimæ hujus Virginis filius, sedebit in sede maiestatis suæ cum senatoribus suis (*Matth. XIX, 28*); non desunt tamen ibidem quam plurimi alii, inter quos in conspectu Dei etiam viginti quatuor dicuntur residere seniores, et adorare ante thronum Dei viventem in sæcula sæculorum (*Apoc. IV, 10*). Sed et Daniel testatur quod throni positi sint, nec eorum tamen explet numerum (*Dan. VII, 9*). Unde liquido constat, dilectissimi, quia thronus beatissimæ Virginis, paratus ante mundi constitutionem, hodie celsior glorificatur, et veneratur etiam ab angelis; nec immerito igitur, quoniam et ipsa facta est thronus Dei et thalamus, in cuius utero veniens sapientia Dei Patris, Verbum caro factum est, et habitavit in nobis (*Joan. I, 14*). Quod si anima iusti cuiuslibet sedes est sapientiæ, teste Scriptura (*Sap. 7*), multo magis hujus anima, fratres charissimi, quam Spiritus sanctus sic implevit, etiam ante conceptionis horam, ut salutareretur ab angelo. Ait enim: *Ave, Maria, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus (Luc. I, 28)*. Ad quam ita mox ingressus Filius Dei, qui est virtus et sapientia Patris, sic replevit, sicque possedit, ut in ea Verbum caro fieret, et habitaret totus Deus in homine. Et ideo totus in nobis, quia totus Deus in ea fuit; ac per hoc, quem cœli et terra non capiunt, totum concepit Virgo de Spiritu sancto, et peperit pro salute mundi Deum et hominem.

Ideo, dilectissimi, cogitate cum omni integritate fidei, cogitate, inquam, animam hujus Virginis, quia commercium tanti muneris, non scire digne nec

^a *Multipli circumdata varietate, Amelian.*

^b *Veneratur, lectio Amel., pro qua habet Feu-ard., invenitur.*

^c *Replevit, Amel.*

^d *Sapientia Dei Patris, idem.*

^e *Habitaret, lectio Amel. Cod., quæ consonat precedenti verbo feret; quare exclusimus Feu-ard., habitavit.*

^f *Totus Christus habet Amel.*

^g *Non scire; ex Amel. emendamus Feu-ard. qui edebat non fide.*

^h *Feu-ard. edidit: Plusquam martyr mater est. Sed nos vocem martyr rejecimus, quoniam in Amel. non legitur.*

A cogitare possumus. Idcirco hujus Virginis animam Dominum magnificentem glorificemus (*Luc. I, 46*), quam hodie paradisis excepi gaudemus, quam angeli cum laudibus prosequantur, quam apostolorum chorus veneratur, quam martyres candidati beatificant, quam sanctorum confessorum stolatus concelebrat numerus, cui hodie sanctarum virginum cum suis palmis victricibus exultanter occurrit exercitus. Quoniam hæc est anima illa beata, per quam auctor vitæ ingressus est mundum, per quam omnis maledictio soluta est priorum parentum, et cœlestis benedictio in toto venit mundo. Hæc est Virgo, in cuius utero omnis Ecclesia subarratur (*sic*), conjuncta Deo sædere sempiterno creditur. Pro talibus et hujusmodi sacramentis veneranda est, fratres, hodierna festivitas, sic annua, ut semper nobis continua maneat et venerabilis in mente; quoniam post Christum, qui caput est et Deus totius Ecclesiæ, hæc Virgo gloriosa refulget, etiam super choros, ut cantatur, exaltata angelicos, clarissima inter virgines, candidior inter martyres. Quia etsi illi martyrio coronati dealbarunt stolas suas, et candidas eas fecerunt in sanguine Agni (*Apoc. VII, 14*), nihilominus hæc beata et venerabilis Virgo candidior digne prædicatur, eo quod etsi corpora martyrum pro Domino supplicia pertulerunt, nihilominus hæc admirabilis Virgo in anima passa, teste Domino, comprobatur. Ait enim Simeon, vel Dominus ad eam: *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius (Luc. II, 35)*. Quod si gladius usque ad animam pervenit, quando ad crucem stetit, fugientibus apostolis, cum videret Dominum pendentem (*Joan. XIX, 25*), etiam plusquam martyr fuit, quia in animo non minus amoris quam mœroris est intus gladio vulnerata. Parata enim stetit, si non deesset manus percussoris. Beata Dei genitrix jure plusquam mater est; quæ nimio amore vulnerata testis exstitit Salvatoris, et pro mœroris in animo cruciatum sustinuit passionis.

C Propterea igitur quia hæc virgo et mater ineffabilibus est donis in presentiarum munerata, privilegiis sublimata divinis, credere oportet quod hodie omnimoda cœlesti ita illustratur gloria, ut nullus in terris possit digne laudibus venerari. Unde quia quantum debemus eam honorare non possumus, implorandus est Spiritus sanctus, qui eam replevit et ornavit immensis largitatis suæ muneribus, implorandus etiam ipse unigenitus Deus, Dei Filius, ut pro modulo infirmitatis nostræ suscipere dignetur laudes utcumque pro ipsa quas offerimus, quia nemo mortalium est qui digne possit hujus sacratissimæ Virginis laudes dicere, neque possit mysteria quæ in illa completa sunt verbis explicare. Tamen admodum quantum colenda sit, ostendit Gabriel archangelus ad eam missus venerabiliter (*Luc. I, 26*), dum eam prior salutatur ex officio debitæ venerationis, et collaudat gratia plenam, quam benedictam prædicat inter omnes mulieres, moxque matrem affuturam Domini indicat. Alioquin, charissimi, nisi esset non tantum ultra mulieres, verumetiam meritis ultra homines, tantus archangelus non tantam ei exhiberet salutationis gratiam, nec tales tantasque inferret laudes. Quod si adhuc in carne mortali, etiam ante

ⁱ *Amel.: et per mœrorem in anima cruciatum sustinuit passionis.*

^j *Ineffabilibus est donis in presentiarum munerata edimus ad Amel. Cod., nam lectio Feu-ard. ineffabilis est non cohæret.*

^k *Sequimur Amel., ex quo verba aliqua supplevimus; ita enim Feu-ard.: Unde quantum debemus, quia non possumus.*

^l *Quantum colenda sit. Deest sit in Feu-ard. et habet Amel.*

^m *Indicat desideratur in Feu-ard.*

ⁿ *Etiā completis mysteriis sacramentis. Ita Feu-ard., male, et contra sententiæ veritatem; et prosequitur: Archangelus Dei exhibuit reuerentiam. Nos re-*

omnibus mysterii sacramenta, archangelus Dei tantam et exhibuit reverentiam, et attulit laudis precum; quid potatis, charissimi, hodie in coelo quantas deserunt laudes, et glorificant Filium Dei, qui natus est ex ea? Hæc est namque, dilectissimi, Maria virgo, ob cuius se natum Christus quam sæpe Filium hominis testatur ex Evangelio, ubi ait: *Filius hominis venturus est in regno Patris sui* (Matth. xvi, 27). Necnon et cum diceret beato Petro una cum cæteris: *Quem dicunt homines esse Filium hominis* (Ibid., 13)? ac demum ab eis quæreret: *Vos autem quem me esse dicitis* (Ibid., 16)? ait Petrus pro omnibus: *Tu es Christus, Filius Dei vivi*; non quod eum negaret filium beatissimæ virginis Mariæ, quod ait Christus, sed ut demonstraret unum eundemque Filium hominis esse Filium Dei: quam fidem tam in Petro quam in cæteris apostolis requirebat Dominus. Et ideo, charissimi, veneremur sicut matrem Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi; prædicemus ac si matrem Domini, et perpetuam virginem, quæ hodie pervenit ad thalamum æterni regis, ad eandem nuptias quæ in utero eius sunt dedicate, et pro quibus arrhas accepit sponsa Christi in dotis titulo, et pignus hereditatis æternæ, Spiritum sanctum (Ephes. i, 14).

Sed qui minus idonei sumus de tantis digne loqui aut cogitare mysteriis, redeamus ad ipsius verba beatæ Virginis, ad ipsius rudimenta virtutum, quatenus ex eius tirocinio humilitatis melius discerere valeamus cur demum ad tantæ pervenerit celsitudinem claritatis. Ait enim inter cætera: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes* (Luc. i, 48). Hinc, quæso, fratres mei, audite matrem prophetissam Dei. Prophetissam dico, imo, ut ita dicam, evangelistam. Audite, quæso, virgines, audiat omnis seminarum ordo humilitatem tantæ Virginis; et nolite credere, si non jam completa sunt omnia, quæcunque prædixit per eam, qui ipsam repleverat Spiritus veritatis. *Ecce enim, inquit, ex hoc beatam me dicent omnes generationes*. Ergo quando hæc sancta et venerabilis Virgo dicebat, necio, fratres, vel si paucis in eadem gente Judæorum nota fuisset; loquebatur tamen cum fide, et prædicabat quæ futura noverat. Dicebat autem humilis et ancilla, quæ se beatam noverat: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*. Quapropter, quæso, respicite terras quascunque vel suo illustrat lumine, et videte, quoniam nulla jam pene est natio, nullaque gens, quæ Christum non credat; et ubicunque Christus colitur et adoratur, venerabilis Dei genitrix Maria, beata et felix, necnon et virgo perpetua prædicatur. Et ideo, fratres, parum est ab uno vel a paucis dici, quod ab omnibus ubique prædicatur et creditur. Hoc itaque est, dilectissimi, quod dico, quia creditur. Et ecce per orbem terrarum ubique in omni gente et in omni lingua beata Maria virgo pronuntiatur, et quot sunt homines, tot habet testes. Verum siquidem dixerim, quia creditur, dum prædicatur. Prædicatur autem, quia vere beata creditur esse apud Deum; et nunc fiducialius ubique pronuntiatur, quia vero et fideliter beata creditur.

Tamen quod predictum est, in omnibus adimpletur, quia in terris beata et gloriosa dicitur, in cælis vero ab omnibus sanctis conspicua collaudatur et præclara. Inde enim, charissimi, hæc festivitas gloriosa, unde illa sublimatur, et beata etiam ab Ange-

presentamus lectionem Amel. Cod., veriolem et plenioram abs dubio.

^a Non minus corrupta est hoc loco Feu-ard. lectio, quæ erat hujusmodi: *de cuius se natum Christus quam sæpe*, etc. Lectio Amel. Cod. plana est, si illud se post *Christus* legatur.

^b Recedimus in his locis a Feu-ard., qui habebat hæc: *Ac deinde refert.*

^c *Ejus* supplevimus ex Amel.

^d Feu-ard.: *melius edicere videamur cum de imis*

lis veneratur. *Quia respexit, inquit, humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes* (Luc. i, 48). ^e Mira et omni devotione plena vox, qua dicitur: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ*. Non enim ait: Quia respexit virginitatem meam, aut innocentiam, aut aliam quarumlibet virtutum gratiam; sed solam humilitatem suam respexisse Dominum humiliter fatetur. Mira itaque disciplina virtutis, et admirabilis philosophia. Siquidem mira et circumspecta professio Virginis, ut et veritas panderetur in sermone, et in nullo offenderetur divina virtus, quæ magnificabatur in professione. Unde cum audisset omnia quæ ab angelo ei deferebantur incomprehensibilia, et credidisset inaudita, necnon etiam et quæ ab Elisabeth dicebantur credita: *Magnificat, inquit, anima mea Dominum; et exsultavit spiritus meus in Deo salutari meo* (Ibid., 46). Deinde intulit: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ; ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*.

^g Verumtamen in nullo de se præsumpsit, in nullo aliquid de se altum sapit; sed tota in Deo exsultat, totusque spiritus ejus in Deo gaudet, et tota ejus anima Dominum magnificat et collaudat. Nihil sibi attribuit meritorum, nihil sibi de se applaudit; sed solummodo ea quæ Dei sunt requirit et sapit. Idcirco in illo tota exsultat, tota gaudet et lætatur; solam sibi vindicat humilitatem ancillæ, quæ mater veneratur ab angelo Salvatoris. Nec tamen eandem humilitatem a se aliquid esse dixit, sed quia Altissimus eam respexit, et acceptam sibi fecit, ideo, inquit, *beatam me dicent omnes generationes*. O mira confessio, et mira humilitas! Constat humilitatem, quam solam in se respexisse dicit, qui cuncta respicit, et continuo prædicatur beatitudo ipsius, de qua hodie totus testis est mundus. Quæ beata etiam et cum Christo in æternum regnare creditur, quia completa sunt quæ prædixit. Scriptum quippe est: *Omnes qui se humiliat exaltabitur* (Luc. xiv, 11; xviii, 14). Exaltata est autem sancta Dei genitrix, non solum quia humilis inventa est, verum etiam ineffabiliter gratia repleta est. Quam deprecantes veneramus, et venerantes deprecamur; ut ipsa pro nobis intercedere dignetur apud Dominum nostrum, Dei Filium, quem de se genuit incarnatum, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

EJUSDEM SERMO III.

DE EADEM ASSUMPTIONE BEATÆ MARIÆ TERTIUS.

Adest nobis, dilectissimi fratres, hodierna festivitas beatæ Mariæ virginis gloriosa, plena gaudiis et immensis de ascensu ejus repleta muneribus. ¹ Illustis quidem pro meritis, sed illustrior valde pro gratia qua illustratur, non tantum beata ipsa virgo, verum etiam per eam omnis Christi Ecclesia. Nec enim gratiam ex meritis gloriosa virginitas promeruit, sed præmia meritorum ex gratia percepit. Et ideo celebrata hodierna inde gloriosior est cæterorum sanctorum natalitiis, quia illustratur beata Virgo et mater Domini ineffabilibus divinarum sacramentorum privilegiis; quia inde creverunt merita, unde plenissime referta est gratia. Et ideo apud Dominum quanta pensanda sint ejus merita, vel cogitanda præmia, puto quod nemo est qui ad purum edisserat, nisi qui potest vere perpendere, qualis vel quanta sit ista gratia, qua repletur ipsa, per quam venit in mundum Dei majestas. Idcirco, fratres mei, veneranda est hæc

ad tantam pervenerit magnitudinem claritatis. Verum huic lectioni prætulimus Amelianam.

^e Loco matrem legit Amel. mecum.

^f Amel., quod se beatam dicerent omnes generationes.

^g Feu-ardent.: *Mira etenim devotione.*

^h Aliquam esse dixit. Amel.

ⁱ Sequimur Amel. Cod., nam Feu-ard. ita edidit: *Illustri siquidem de meritis.*

solemnitas cum omni devotionis obsequio, et venerandum quod canitur etiam super choros exaltata angelorum. Nam nulli hominum unquam concessum est tantum uti privilegio muneris, etiam nec angelis, ut una persona esset in Trinitate, quam de substantia sua genuerit, et esset Deus.

Ideo, quæso, sileat insipientia carnis, et celebretur digne cum laudibus festivitas matris Domini et Salvatoris nostri, tanto honore dignissima, quantum est veneranda ex gratia, quia ejus honor et gloria, laus et gratiarum actio est Redemptoris. Hodie quippe vocata processit, et immarcescibilem de manu Domini cum palma virginittatis percepit coronam. Hodie in throno regni suscepta est, et resedit. Hodie thalamum intravit, quia simul virgo et sponsa fuit. Hodie siquidem audivit illam vocem blandientis a sede majestatis, quia dicitur: *Veni, electa mea, et ponam te super thronum meum, quia concupivit rex speciem tuam*. Ad quam sane vocem credimus quod gaudens et exultans soluta est beata illa anima, ac perrexit ad Dominum, ubi facta est ipsa thronus, que fuerat in carne templum divinitatis. Tanto speciosior præ cunctis et sublimior, quanto et gratia gloriosior refulsit. Hæc igitur divina est recompensatio, fratres, de qua dicitur: *Omnis qui se humiliat exaltabitur* (Luc. xiv, 11; xviii, 14).^b Fundata enim erat profunda humilitate, et dilatata in charitate, propterea hodie tam sublimiter est exaltata.

Sed quia celsitudinem et magnificentiam throni perscrutari non possumus, saltem thesauros ejus humilitatis interdum perscrutemur, ut deinceps, ejus intervenientibus meritis, ad gloriam donorum pertingere valeamus. Nam humilitas custos reliquarum virtutum est; et ideo venerabilis Virgo, quia virtutes multas sibi aggregaverat, custodem earum humilitatem in animo ferebat. Quam post perceptam gratiam ampliavit, et confessa est se esse ancillam, quæ mater erat Creatoris. Nihil nobilius, fratres, Dei matre invenitur, quæ se proficitur ancillam; nihil splendidius quam splendor elegit gloriæ. Noverat enim beata Virgo quia humilitas Deo semper placet; et ideo ex nuntio cum salutatur, nihil altum de se sapit, nihil præsumit, sed tota humilis ad Deum intendit, cui totum deputat quod est, et quod audit. Quapropter et nos discamus Deo deferre, discamus de nobis humilia sentire semper in omnibus. Discamus humiliari, quia auctor vitæ ideo ad nos cum esset altissimus, humilis venit, ut nos humilitatem de se doceret magister veritatis. Quia si quis sine humilitate virtutes congregat, quasi qui in vento pulverem portat. Unde ait ipse in Evangelio: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* (Matth. xi, 29). Nec sine causa igitur præcipue mortales et fragiles humilitatem discere jubet, qui etiam in cælis, ubi immortalis regnat inter angelos, humilia requirit. Unde David Propheta ait: *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, et humilia respicit in cælo et in terra* (Psal. cxii, 6)?

Quod si ab ipsis angelis in cælo mansuetudo exigitur, quid putatis hic, fratres, ubi superbia regnat, ut humiliemur quantum necesse est nobis? Hinc quoque dictum legimus: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus* (Eccli. iii, 20)? quoniam humilem spiritum, sicut Salomon ait, *suscipiet gloria* (Proverb. xxix, 23). Hoc quippe noverat beata Dei genitrix, fratres mei, quod ad humilem, et quietum, et trementem sermones suos, respiciat divina dignatio (Isai. lxxvi, 2). Idcirco continuo ait ad angelum: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum* (Luc. i, 38). Non enim superbit, sed crescit ex dono devotionis obsequium humilitatis: privilegium augetur in omnibus, sed in nullo subripit arrogantia, quoniam non intumescit ad vanam gloriam, quæ

beatam se prædicat mox futuram propter humilitatis indulgentiam. Ideo non discurrit quia humilis; nam quantum mansuetus est quisque qui jussis obtemperat divinis, tantum immittit qui aut non credit, aut differt obedire quod audit. Jam humiliat se beata Virgo in cunctis, ut totam suscipiat in se gratiam largitoris; quia quod per partes aliis datum est, tota simul venit in ea gratiæ plenitudo. Hinc quoque ait evangelista: *Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus* (Joan. i, 16). Magna siquidem gratia, dilectissimi, beatæ Mariæ virginis magna promeruit præmia æternæ remunerationis, quia multum se humiliavit inter immensa dona, inter divinitatis commercia, hodie a Domino multum exaltatur gloriosa.

Denique ideo Christus humilis ad humilem virginem venit, quam elegit, ut de tam profunda humilitate triumphum erigeret salutis, et exaltaret eam, ut cantavimus, etiam super choros angelicos. Quæ nimirum exaltatio privilegium est gratiæ. Unde cum timore et tremore perfectæ dilectionis recolenda sunt hæc mystica donorum sacramenta; sicque ex his compensanda est hujus celebritatis gratia. Quapropter æstimate, fratres, qua reverentia, quo devotionis obsequio nos tantis interesse debeat sacramentis. Cui angelus ipse non sine metu sancto, nec sine honore debito, impendit reverentiam evangelizandi. Sentiebat enim angelus in beata Virgine jam specialiter Dominum inesse, et futura noverat divini mysterii sacramenta. Ideo tam reverenter ait: *Ave, gratia plena* (Luc. i). Deinde attendite quam eximium sit mox quod infert: *Dominus tecum*. Non enim dixit, Dominus sit tecum, quasi visitandi gratia; sed Dominus tecum, quia in te novo nascendi illabitur sacramento. Sicque totus vadens in salutationem propter maledictionem priorum parentum, magnum detegit benedictionis oraculum. *Benedicta tu*, inquit, *inter omnes mulieres*. Quomodo igitur nunc benedicta, charissimi? Ecce de auditu gratia attingitur, de auditu fides genita, contra fidem credidit. De conceptu deferre honorem cognatis didicit, de ortu filii pudor crevit. Aucta est castitas, integritas roborata, virginitas quoque solidata, omnes perseveraverunt virtutes. Extremuit omnia, quæ et prima mirabilis ejus refulsit humilitas.

Quæ cum omnia ab angelo didicisset, et repleta donis celestibus fuisset, ait: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*; quam vocem mox secutus est effectus. Fit itaque gravida mox beata Virgo, quæ hodie assumpta est in cælis cum gaudio; fitque sacrarium Spiritus sancti, et consilium Verbi. Quæ ideo beata jure dicitur inter omnes mulieres, quia omnes ex ea beatificantur. Collata quippe est gratia et beatitudo in specie, ut diffunderetur in omne genus Ecclesiæ. Unde nec immerito beata et venerabilis hodie præcellit in genere totius corporis, quæ ultra omnes fecundata est in specie prolis. Interea jure antefertur in celestibus, quæ ita ditata est ac repleta præ omnibus in terris divinis muneribus. Quapropter festivitas hodierna celebritas est omnium supernorum civium gratissima, quia ejus est assumptio de corpore, ex qua orta est veritas et justitia, quæ de cælo prospexit, in qua omnes justificamur, et exultant sancti in gloria (Psal. lxxxiv).

Hinc, fratres, quæso, jungamus vota cum supernis civibus, et juxta modulum infirmitatis nostræ exsequamur laudibus, quoniam quod natum est ex ea, commune est omnium gaudium. Illi siquidem hodie occurrunt lætantes, et suscipiunt eam gaudentes cum hymnis et laudibus; nos prosequamur cum omnî devotione cordis, et integritate fidei. Sicque prosequamur, ut ad illa ineffabilia dona, quæ percepit beata Dei genitrix, quandoque pertingere valeamus. Forte igitur hodie interrogaverunt quidam sanctorum

^a Nec desideratur in Feu-ard., qui paulo infra pro genuerit, quod edimus ex Am., habet genuit.

^b Fundata enim erat et profundata humilitate. Ita

Cod. Amelianus, sed melius ut edimus ex Feu-ardentio.

eminus prospicientes, illud de Canticis : *Quæ est ista A*
quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aroma-
tibus myrrhæ et thuris? Quoniam in ascensu ejus
 multa flagrabant ornamenta virtutum, incendio di-
 vini concremata amoris. Quæ ideo quasi virgula
 fumi, quia ipsa est virga illa de radice Jesse, quæ
 hodie ascendit (*Isai. xi*). Gracilis quidem et delicata
 ex aromatibus universi pigmentarii pulveris, sed
 conflagrata incendio charitatis. Et ideo bene in mo-
 dum fumi virgulæ ex aromatibus, quia facta est tota
 in holocaustum Dei, quæ odoramenta virtutum spar-
 gebat de se usque ad cælos; et non qualiacunque,
 sed universi pulveris pigmentarii. Unde, fratres, ad-
 miratio illa angelica non de virginitate sola, quæ
 fuit singularis in Maria, sed de immensitate gratiæ
 venit, quia universæ virtutes in ea respergebant ex
 incendio divini amoris suavitate odoris, ita ut in ea
 esset forma, non solum virginum, verum etiam omnium
 Ecclesiarum Dei. Quoniam virginitas et vita beatæ
 Mariæ speculum et species fuit totius castitatis, et
 integritas virtutum, decus pudicitæ, et magistrum
 valde eximium probitatis. In qua rogo, videant vir-
 gines quid vitare, quid corrigere, quid tenere debeant
 honestatis (*S. Ambr. de Virg.*); quia primus di-
 scendi amor, ut ita fatear, nobilitas est magistri. Ha-
 betis ergo, virgines, egregii magisterii formam;
 habetis exemplar in ea perfectæ virginitatis. Ecce
 via, qua pergere debetis; ecce beatitudo et gloria,
 ad quam pervenire vultis. Illuc indesinenter votis et
 desiderio anhelare oportet, ut ad ea quandoque felici-
 ter perveniatis.

Veram quia de propagine carnis nulla nobilior Dei
 matre refulsit, nulla splendor ea processit, quam
 splendor paternæ gloriæ ineffabiliter divinitus illu-
 siravit; quam virtus Altissimi obumbravit, ut virgo
 pareret; quam divina gratia replevit, ut virgo con-
 ciperet; quam sapientia Dei Patris præ omnibus elegit,
 ut placeret; quæ corpus Christi sine contagione
 sui corporis generavit; quæ omnes virgultos in
 odorem suavitatis, ardore charitatis Domino concre-
 mavit, ut tota holocaustum Deo fieret. Cujus caro
 et sanguis origo fuit benignissimi Salvatoris, cujus
 anima templum existit in quo factum commercium
 nostræ redemptionis est. Bona siquidem domus, cha-
 rissimi, in qua tota simul divinitas illabitur Verbi,
 in qua sapientia Dei Patris septem sibi columnas
 erexit, super quam omnis innititur domus, et fabri-
 cator Ecclesia. Quid dicam, fr. tres mei, quidve lo-
 quar de iis rebus mysticis, in quibus omnis humanus
 sermo silendo et admirando, potiusquam loquendo,
 crescit, pro quibus angeli gratulantur et decantant:
Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ
voluntatis (Luc. 1)? Quod si tunc ad partum Virginis
 talia cantarunt, credimus, dilectissimi, quod hodie
 dignas concelebrant exsequias, et suscipiunt cum
 gloria matrem sui Creatoris gaudentes, quam Spiritus
 sanctus adimplevit, quam sapientia Patris, scilicet
 Filius Dei, possedit.

Unde et nos gratias agamus Creatori nostro, quis
 donorum ejus privilegia nostra sunt munera, nostræ-
 que conspersio, quoniam fermentum quod consper-
 sum est in specie redundavit in genere, *donec fer-*
mentaretur totum (Luc. xiii). Et factum est unum
 corpus, unaque conspersio nova, Christus et Ecclesia.
 Unde necesse est, charissimi, festivitas quæ per fi-
 dem flagrat in mente, ut habeatur et contempletur
 ab omnibus in specie; sitque in nostris oculis glorio-
 sa, quæ nunc tantum in cordibus resplendet credita,
 Tunc quippe illa nobis erit festivitas continua et sem-
 piterna, quæ nunc est in mente hodierna et diurna,
 ita ut sit illa jure quæ nunc flagrat in fide, anhelat in
 spe, ut permaneamus; pulsat in charitate, ut in-
 grediamur ad eam festivitatem in qua est beata et glo-
 riosa Dei genitrix regina hodierna die assumpta
 per Jesum Christum Dominum nostrum, qui cum
 Deo Patre, et Spiritu sancto, vivit et regnat in sæ-
 cula seculorum. Amen.

EJUSDEM SERMO IV.

DE ASSUMPTIONE BEATÆ MARIÆ QUARTUS.

Fratres dilectissimi, cum aliquid pro amore Crea-
 toris in creatura ejus dignis laudibus prædicatur, aut
 excolitur, ad Dei procul dubio laudem refertur, qui
 auctor ipsius creaturarum operis invenitur. Sicuti et
 in quodam laudabili ac mirabili artificio, quidquid in
 eo magis laudibus celebratur, ad laudem artificis
 jure colligitur. Hinc quoque in Propheta scriptum
 est: *Laudate Dominum, inquit, in sanctis ejus.* Unde
 in primis, dilectissimi, gratiæ vestræ dignitatem hu-
 militer imploro, ut veniam detis præsumptioni vel
 imperfectioni meæ, qui cum sim tardius ingenio, in-
 doctus eloquio, tamen ex amore ejus, quod in assump-
 tione sanctæ Dei genitricis ac semper virginis Mariæ
 matris Domini legitur, more infantium balbutien-
 tium susurrare conatus sum, qui se sponte ad hoc in-
 gerunt quod digne explere nequeunt. Sed ab omni-
 potente Domino non tam effectus quam voluntas re-
 quiritur, secundum quod scriptum est: *Gloria in excelsis*
Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis
(Luc. 1).

Est igitur sancta et venerabilis virgo Maria, mater
 Domini nostri Jesu Christi secundum carnem, ex
 semine Abrahamæ orta ex tribu Juda, virga de radice
 Jesse, clara ex stirpe David, filia Jerusalem, stella
 maris, ancilla Dei, regina gentium, domina regum,
 sponsa Domini, mater Christi, Conditoris templum,
 Spiritus sancti sacrarium, velut columba speciosa,
 pulchra ut luna, electa ut sol (*Cant. iv*), signaculum
 fidei, reparatio Evæ, introitus vitæ, janua cœli, decus
 mulierum, caput virginum, hortus conclusus,
 fons signatus, puteus aquarum viventium. Multipli-
 catur ut cedrus Libani, florens ut palma, velut oliva
 fructifera in domo Dei (*Psal. li*). Virgo sancta,
 virgo prudens, et una ex numero prudentium virgi-
 num. Virgo pulcherrima, virgo pudica, corpore de-
 cora, animo fulgida, fide perspicua, mente præclara,
 amore virginitatis devota, ad obedientiam parata, mi-
 nisterio sibi credito cauta, in persecutione pacifica,
 in passione Christi mente compassa est. A prophetis
 Dei prædicta, a philosophis sanctis præfata, ab ar-
 changelo salutata, a Spiritu sancto secundata, atque
 ab eodem obumbrata, seminis viri ignara, prole filii
 fecunda: virgo inupta, ex Filio læta, fide concipiens,
 gaudio pariens; virgo ante partum, virgo in
 partu, virgo post partum. Quem mundus totus non
 capit, in suo sacro alvo hæc Virgo inclusit. Qui mun-
 dum pugillo continet, eum beatissima Virgo pannis
 involvit; et qui præsentia majestatis sue in cælis
 angelos pascit, Virgo hunc sacra sacro ubere ma-
 tris aluit lacte. Et insuper ad cujus arbitrium totus
 orbis terrarum regitur, hujus gloriosæ Virginis uberibus
 conditor mundi infans nutritur. Et sub cujus
 defensione proteguntur regna terrarum, cum ipso virgo
 Maria fugit in Ægyptum. Et qui totum mundum quasi
 in statera suspensum tenet, in cruce confixum virgo
 Maria cernens aspexit. Qui præsentia majestatis e
 cælis nunquam deficit, ascendentem etiam in cælum
 oculis propriis contemplata esse virgo Maria cre-
 ditur.

O beatissima et sanctissima omnium seminarum
 Maria! quam feliciter in terris remanes, quæ filium
 tuum, inno et Dominum Redemptoremque nostrum
 Jesum Christum in cælos præmittis! Imo enim tu
 multo beatius et feliciter cælos penetrans, quia filium
 tuum in sua gloria sedere ad dexteram Patris non
 ignoras. O beatissima et gloriosa celebratio noctis
 hujus! in qua virgo venerabilis Maria cum laudibus
 cælestis militiæ poli aulam cum ineffabili triumpho
 excipitur; ex cujus carne Dominus Jesus Verbum
 caro elicitur; quam ad immortalitatis gloriam trans-
 mutatam, ac super angelos elevatam nullus fidelium
 ambigit!

O dilectissimi! si permitteretur scire nobis, quod
 tamen quia nec mens humana corde concipit, nec

ore promit. quantus famulatus animarum sanctarum, A quæ reverentia gaudens sanctorum angelorum spirituum in adventum animæ beatæ Mariæ supernis sedibus impenditur, atque excolitur, cujus Filium Dominum nostrum Jesum Christum super se elevatum, gaudentes cernunt, cernentes inhærent, inhærendo immortaliter vivunt! Agite ergo nunc gaudentes quod agitis, celebrate solemniter quod celebratis, et a cordibus vestris pigritiam mali corporis excludite. Quo excluso, animos vestros flamma sancti amoris accendite, voci cantilenæ sensum accommodate, sapienter psallite. Et inter hæc, ut inserar precibus vestris apud intercessionem beatæ Mariæ, quam summo cordis desiderio amantes colitis, veniam mihi obsecro, impetretis. Et quia illa mater meruit effeici Creatoris nostri, nos mereamur habere illam apud Filium suum, imo et Dominum suum, Redemptoremque nostrum intervenientem et in omnibus auxiliatricem. Et quia illa meruit virtute Altissimi obumbrari, nos mereamur ejus precibus adjuvari, ipso adjuvante qui vivit et regnat Deus in unitate Spiritus sancti per omnia sæcula sæculorum. Amen.

EJUSDEM SERMO V.

DE ASSUMPTIONE BEATÆ MARIÆ QUINTUS.

In illo tempore. Intravit Jesus in quoddam castellum, et mulier quædam Martha nomine excepit illum in domum suam. Et reliqua (Luc. x).

Hom. Hildef. de eadem lectione.

Congruæ satis et convenienter videtur a Patribus fuisse sancitum ut in memoria Dei genitricis reciter evangelica lectio, quæ narrat illas duas mente et carne sorores Dominum Jesum excepisse hospitio. Cui enim illa venienti in mundum templum preparavit in virtute sacramtum, et perpetuæ virginitati dedicatum, huic istæ, ut Evangelium loquitur, temporalis habitationis præparaverunt hospitium, et piæ humanitatis, ac sincerissimæ charitatis præbuerunt obsequium. Harum enim vita et actus ita fuerunt mirabiles, et fidelium recordatione celebres, ut duarum vitam figuram eas recte tenere asserant divinarum litterarum catholici et doctissimi viri. Martha igitur, quæ curam domus gerebat, et tanto talique hostiti ea quæ necessaria erant præparabat, activæ vitæ figuram, ut diximus, præferebat. Per Mariam vero, quæ ad pedes Domini sedens instantissime sermonis ejus audiebat colloquia, vita perspicue præmonstratur contemplativa.

Eia, fratres charissimi, videamus, si Domina nostra, imo Domini nostri et Dei genitrix et semper virgo Maria utramque vitam ad plenum exercuit, et activam laudabilem, quam opere Martha excoluit, et contemplativam optimam, quam Maria audiendo et eligendo obtinuit. Sane sicut dilectum domini Joannem Theologum, de humanis et corporalibus actibus Domini Jesu pauca dixisse, et multa de natura divinitatis ejus, potentia, et majestate dixisse et scripsisse, teste sacratissima serie descriptionis ejus, cognoscimus; ita Domini genitricem non adeo fuisse credimus intentam activæ conversationi, quoniam se totam contulit divinæ speculationi. Non enim ad activam ultra quam matrem Domini decuit, se contraxit; sed toto mentis affectu et desiderio ad vitam se contemplativam erexit. Et ne ex toto esset vitæ exors activæ; postquam electa est a Domino, salutata ab angelo, obumbrata a Spiritu sancto, fecundata Dei Verbo, exurgens de loco, per iter devium et abruptum montium veniens in deserret amicis actualis vitæ laboriosum officium, Zachariæ vatis ingreditur domum, Elisabeth salutans cognovit in spiritu in sinu ejus nobile pignus depositum (Luc. i); et in his paucis, ut diximus, Marthæ complevit actum. Si Martha felix

quæ activæ vitæ præferebat figuram, quanto magis istæ sanctissimæ, de quibus loquimur, personæ existerunt felices, quæ tantorum gaudiorum et munerum meruerunt fieri conpotes? Quæ major potest esse felicitas, quam in matre Domini, et ut ita dicam, in aula regali, in aula virginali fecunditas regnet et virginitas? quam cum infecunda et vetusta generat, et parit sterilitas? et cum actas senectutis et antiquitatis nomen promeruit novæ paternitatis? Et ut beatus Hieronymus jucundo sermone prosequitur, Joannes etiam ad introitum Mariæ exsultavit et lusit, et per os Virginis audiebat verba c Domini, et de utero matris gestiebat in occursum ejus erumpere. Quomodo, quantum, et qualiter officii et obsequiis speculativæ vitæ cum altera Maria se subdidit, Gabrielis archangeli profiteatur assertio, sermonis evangelici prosequatur oratio, quia ad hæc narranda nostræ parvitas deficit sermo. Unum profecto scimus, quia omnis ejus vita et actio d intenta fuit sermone dominico. Et sicut de altera Maria dictum est, ista optimam partem elegit (Luc. x), quia prima omnium seminarum Deo virginitatem obtulit, et idcirco promeruit, ut Dei Filium angelo nuntiante ex ea corpus nostræ redemptionis susciperet. Diximus enim eam semper intentam fuisse speculationi divinæ; sed oportet nos hoc ipsum catholicis verbis astruere.

Ut enim humano usu loquamur, ubi erat corporea quando angelus a Deo mittebatur ad eam? utique in domo parentum. Ubi spiritus? verum, ut diximus, in illo divinæ speculationis intuitu. Quid agebat? sine præjudicio alicujus irreprensibiliter vivens, ut suæ professionis proprium erat, orabat, legebat. Quomodo orabat? canticum quod cecinit tympanisans, et exclamans. Quid legebat? forsitan occurrebant ei divinæ Scripturæ testimonia ad illud ineffabile sacramentum, quod in ea gerebatur, sine dubio pertinentia. Nonne in pignore quod gerebat illud impleri posse credebat Mosaicum: *Propheetiam*, inquit, *suscipiet vobis Deus de fratribus vestris, tanquam me ipsum audietis* (Deut. xviii, 15)? Et multas alias in aperto cernebat prophetarum sententias, per quas tanti sacramenti atque mysterii præmonstrabatur, et ad liquidum declarabatur veritas. Nonne ad hoc pertinere videbatur illud Jacobi patriarchæ testimonium dicentis: *Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium* (Genes. xlix, 10)? Quid manifestius quam quod ille futebatur Balaam ariolus, et falsiloquus, Dei nullo veridicus? *Orietur, inquit, stella ex Jacob, et exsurget homo de Israel* (Num. xxiv, 17). Sciebat enim Dei genitrix in arcem divinæ contemplationis assumpta, Davidicis edocta testimoniis, processurum de se Dominum tanquam de thalamo suo sponsum (Psal. xviii, 6); et ipsius speciosum, ut idem Propheta præcinit, præ filiis hominum (Psal. xliv, 3). Non enim dubitabat ad se pertinere, Spiritus sancti illustrata lumine, quod Isaiam prophetam recolere dixisse: *Ecce virgo concipiet et pariet filium. Et egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet* (Isai. vii, 14; xi, 1). Quid apertius? quid jucundius? Et virginem parituram, et virgam de radice Jesse processuram, nobilissimus prophetarum prouuntiat.

Placuit igitur inserere huic nostræ declamationi sententiam psalmi octogesimi sexti, quem ad memoriam Dei genitricis et mysterium dominicæ incarnationis et nativitatis beatus Ambrosius, vir per cuncta laudabilis, et verus assertor fidei catholicæ, adeo festive voluit exponere. Et idcirco, ut dixi, sententiam tanti pontificis pauperculo nostro operi apponere volui, ut quod digne non potuit prosequi ingenio nostri paupertas, sententiæ tanti pontificis nobilitet et commendet auctoritas. Ait enim secun-

a Amel., evangelistam.

b Amel., in alro virginali.

c Amel., Domini portionantis.

d Idem, intenta fuit semper in Domino.

e Amel.. ex se falsiloquus.

nam antiquam interpretationem jam dictus doctissimus doctor (*Orat. fun. de excessu fratris sui Sathyri*): Mater Sion dicit: Homo, et homo natus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus (*Psal. LXXXVI, 5*). Matrem autem secundum divinitatem habere non potuit, quia auctor est matris. Ille homo factus est, non divina generatione, sed humana; ^a quique homo factus est, Deus homo natus est. Sed et alibi habes: *Puer natus est nobis, et filius datus est nobis (Isai. ix, 6)*. In puero enim nomen ætatis, in filio est plenitudo divinitatis. Factus est ex matre, natus est ex patre; idem tamen et natus et datus, non divisum, sed unum putes. ^b Unus enim Dei Filius et natus ex Patre, et ortus ex Virgine, distanti ordine, sed in uno concurrente nomine, sicut et præsens lectio docet, quia homo factus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus. Homo utique corpore altissimus potestate. Etsi Deus et homo diversitate naturæ, idem tamen non alter in utroque. Aliud ergo speciale naturæ suæ, aliud nobiscum commune, sed in utroque usus et in utroque perfectus. Non igitur mirandum est quia et Dominum eum et Christum fecit Deus. Fecit ergo Jesum eum utique, qui ex corpore nomen accepit; fecit enim de quo etiam patriarcha David scribit: Mater Sion dicit: Homo et homo factus est in ea. Quasi homo ergo factus, dissimilis utique, non divinitate, sed corpore; nec discretus a Patre, sed exceptus in munere.

Huius inmeris gratiam, angelo nuntiante, virgo Maria Dominum concipiendo promeruit, pariendo obtinuit, et post partum virgo perpetua permanens incorrupta possedit. Eiusdem gratiæ muneribus conferta, ut fas est credere, omne tempus Dominicæ infantie, pueritiæ, et adolescentiæ, cum ipso peregit, et obsequium maternæ dilectionis et dulcedinis, ut vera mater humanitatis suæ, filio ministravit. Quæ fuerunt inter se illorum colloquia, quam dulcia, quam amabilia, quando in matre fulgebat virginitas, et letabatur fecunditas; in filio apparebat humanitas, et latebat divinitas; quantum, vel quale illud erat Deificum ac virginale consortium, non dico nostrum, sed omnium hominum prorsus excedit intellectum. Deinde idem ipse qui erat unigenitus Virginis matris, cum voluit apparere unicuique Dei Patris, tempore sui baptismatis hoc ipsum ostendit majestatis Trinitatis; cum Pater auditur in voce, Filius videtur in homine, Spiritus sanctus in specie dignatus est apparere colombæ (*Matth. iii, 16, 17*). Est enim huius rei magnitudinis testis magnus præ cæteris homo, nomine Joannes, a Deo missus. Iste vero tantus homo, qui hæc natus erat dominicæ incarnationis et nativitatis arcanorum mirabiliter conscius cum sanctis, factus est minister mirabilis mysterii huius.

Nos ergo, fratres, ut corde credamus, et ore confiteamur, tres denominatas, ^c distinctas et discretas personas Patris, et Filii, et Spiritus sancti, unius esse divinitatis, æternitatis, ^d immensitatis, et gloriæ, admoneant nos et doceant veritatis veracissima verba prophetarum, et apostolorum, et evangelistarum veridica testimonia. Et ut in tribus personis summa, simplex, æterna, et incomprehensibilis credatur, confiteatur, et adoretur Trinitas, invitet nos sanctarum Scripturarum sinceritas, et catholicorum Patrum, eorum videlicet fidelis auctoritas nos doceat, in quorum intellectu et scriptis fidei pietas et veritas non vacillat.

Mysterio itaque baptismatis peracto, ac presentia totius Trinitatis consecrato, Jesu non alieno, sed suo spiritu, et propria voluntate desertum petiit, ubi ad testandum eum malignus spiritus invenit; qui ipsius virtute superatus, angelis ministrantibus, recessit ab eo confusus (*Matth. iv, 1*). Postea a beato Joanne

A invenitur, et ob incomparabilem innocentiam ab eò Agnus mundi peccata tollens appellatur (*Joan. i, 29*). Et ne lumen divinitus accensum sub modio poneretur, exivit ad publicum; et quia totum invenit mundum criminibus et peccatis obnoxium, omnibus medicinæ indixit remedium, in suo adventu appropinquare dixit regnum celorum. Et ut illud Isaiæ impleretur vaticinium: *Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam; habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis (Isai. ix, 2)*; deinde ipso divinitatis suæ lumine præeunte, ex diversis huius vitæ conversationibus et officiis, ut Evangelia loquuntur (*Luc. vi, 13*), discipulos vocavit, et ex illis duodecim elegit, quos apostolos vocavit, per quos humano generi salutis iter ostendit. Quorum semper conventui, nobili contubernio semper adhærebat sanctissima Virgo; cum illis semper habitabat, seque dominicis conspectibus frequenter præsentari gaudebat.

B Eam vero optimam partem, quam soror Martha Maria in specie et figura gerebat, Dei genitrix vere firmissime retinebat, et cum apostolis de humanis Christi actibus, ut verius ac specialius cognoscebat, verius ac specialiter conferebat, ut ab ea discerent qualiter arcanum tanti mysterii et ipsi crederent, et lucidius aliis enarrarent, et cum opportunum fuerit, sine omni ambiguitate scriptis mundo transmitterent. Ipsa vero, ut sanctus evangelista Joannes refert (*Joan. ii, 1*), Domini miraculis nonnunquam interfuit; in iis et in cæteris divinitatis ejus operibus et virtutibus, ultra quam dici potest, gloriabatur. Et si Maria (*Luc. vii, 37*) quondam peccatrix, cui donando peccata erat propitius, intente audiebat verba ex ore ejus; quanto magis hæc, quæ erat mente et corpore sancta, audiebat ardentius, ejus idem ipse et Dominus erat et filius? cæterum ut Simeonis Justii prophetia impleteret dicentis: *Tuam ipsius animam pertransibit gladius (Luc. ii, 35)*, tempore dominicæ passionis cum dilecto discipulo ante crucem stabat (*Joan. xix, 25*), et ut verbis dulcissimis utar Ambrosii (*Lib. x in Luc. c. 33*), piis oculis spectabat, non pignoris mortem, sed mundi salutem, ubi audire meruit: *Ecce filius tuus*; et dilecto discipulo de ea dictum: *Ecce mater tua*.

C Circa sepulturam vero dominicam, multo magis quam mulieres illas sanctas, quidam dicunt fuisse sollicitam; quorum opinionem, nisi fallor, astruere videtur bonus ille Sedulius poeta evangelicus, orator facundus, scriptor catholicus. Si enim scire volumus quid Dei genitrix post resurrectionem Domini, antequam ipse cælos ascenderet, agebat, sine dubio loca Dominicæ nativitatis, passionis, sepulturæ, et resurrectionis frequenter circumiens, invisere cupiebat. In eisdem etiam locis lacrymas fundebat, et sanctissimi oris sui oscula dulcissima imprimebat. Deinde ad motum sibi refugium, apostolicum videlicet contubernium, ^e pasta intuitu dominicorum locorum cum gaudio remeabat. Credimus eam interfuisse gaudiis dominicæ ascensionis, et in die sancto Pentecostes cum sanctis apostolis percepisse gratiam Spiritus sancti, quem constat eam plenissime habere ab ipsa conceptione Christi. Si quis vero adhuc studio pietatis vel piæ curiositatis affectu indagare voluerit quid post ascensionem Domini egerit, quam sancte et juste vixerit, et cum quibus habitaverit, soli Deo cognitum esse videtur, et Gabrieli archangelo, cui ejus tota causa commissa esse prædicatur a Domino, et angelis sibi collectantibus, secumque loquentibus, Joanni etiam dilecto Domini discipulo, qui ab ipsa cruce eam susceperit in sua sollicitudine et cura (*Joan. xix, 27*); videlicet ut virgo virginini deserviret, et Domini matri rependeret servitutis et dilectionis obsequium, qui eum præ cæteris sua di-

^a Quia qui, Amel.

^b Amel.: Unus enim Deus Filius ex Patre, et ortus ex Virgine.

^c Distinctas deest in Fou-ard.

^d Universitatis et gloria, Feu-aro.

^e Pasta intuitu, Am. Postea intuitu, Feu-ard.

lectione fecerat dignum. Beatissimo etenim Petro apostolorum principi, ceterisque apostolis non incognita fuit ejus purissima vita et actio, sancta quoque et admirabilis et prædicabilis conversatio, quippe quia cum eis semper fuit, ^a ab ipsorum conversionis initio usque ad illum diem in quo unigenitus Dei Filius homo ere ea vera fide genitus, a laboribus hujus vitæ illam voluit eripere, et ad gloriam sibi sæculis præparatam, ut creditur et prædicatur, super choros angelorum dignatus est levare.

Hujus diei lætitiã hodie totus mundus concelebrat. Hodie namque ob venerationem assumptionis Dei genitricis angeli lætantur, virgines gratulantur, patriarchæ et prophetæ Deo laudes referunt, quia præsentia et vaticinia sua per eandem Dei genitricem completa esse cognoscunt. Apostoli et evangelistæ tripudiant, cum in carne Deum venisse, et de Virgine natum vera fide scriptis suis pronuntiant. Gloriantur etiam hodie matres, genitrici Dei sui solemniam dignis laudibus celebrantes. Gaudent summi pontifices, confessores, et doctores catholici, dum per eorum doctrinam fideles Dei credunt, et colunt Dei Filium suscepisse quod non erat, et non amisisse quod erat. Et genitricem Dei prædicant virginem peperisse, et post partum virginem exstitisse. Dicam aliquid plus, si audeo, dicam fideli præsumptione, dicam pia temeritate. Totus mundus hodie condigna jubilatione lætatur et gaudet; Tartarus tantummodo ululat, fremit, et submurmurat, quoniam gaudium et lætitiã hujus diei claustris infernalibus inclusis aliquid remedium et refrigerium præstat. ^b Non audent, ut opinor, ministri tartarei hodie attingere suos captivos, quos recolant redemptos illius sanguine, qui pro mundi salute est dignatus nasci de Virgine.

De cujus Virginis meritis et gloriosissima hodierna ejus assumptione divinæ legis interpretes, sanctus videlicet Hieronymus, et alii egregii doctores, tanta ac talia potuerunt et voluerunt dicere, quibus nos nec

^a Ab ipso conversationis initio, Amel.

^b Non videmus quid in hujus periodi sententia jure reprehendi possit; quæ si accipiatur de animabus justis, quæ in purgatorio torquentur quousque leviorum criminum sordes eluerint, tota nostro judicio pia est et catholica; pius enim est, nec improbabile, cogitare in solemnioribus Mariæ festivitibus prædicatarum fidelium animarum tormenta levari, imo etiam interdum finire precibus et meritis tantæ Virginis. Quid autem huic loco prohibet hanc interpretationem adhiberi? Certe non locus purgatorii, quod in inferioribus terræ partibus situm, adeoque in claustris infernalibus collocatum creditur. Non tormenta, quæ a ministris tartareis infligi dicuntur; neque enim animæ purgandæ ab aliis quam a demonibus torquentur. Non denique captivorum nomen, quo utitur auctor sermonis; animæ enim quæ demoniorum potestati quantum ad pœnam subjectæ sunt, in carcere inferiori ad tempus detentæ, merito illorum captivæ dici possunt.

Verumtamen fac loquatur de damnatis, qui hoc nomine communiter intelliguntur, æternis suppliciis ob gravia scelera addictis. Quid? Adeone absonum est et inauditum aliquid vel his levamen suarum pœnarum contingere posse, quæ tamen non ideo sint aliquando finem habituræ? At vero divo Augustino non ita incommoda visa est similis de damnatis cogitatio, quamvis ipse non probaverit. En ejus verba in Enchiridio, cap. 112, tractantis versum illum psalmi LXXXVII: *Non obliviscetur misereri Deus, nec continebit in ira sua misericordias suas.* ^c De his sine scrupulo intelligitur qui vasa misericordiæ nuncupantur, quia et ipsi non pro meritis suis, sed Deo miserante liberantur; aut si hoc ad omnes (scilicet etiam ad damnatos) existimant pertinere, non ideo necesse est ut damnationem finire opinentur eorum d: quibus dictum est: *Ibunt hi in supplicium æter-*

num... Sed pœnas damnatorum certis temporum intervallis existimant; si hoc eis placet, aliquatenus mitigari; etiam sic quippe intelligi potest manere in illis ira Dei, hoc est, ipsa damnatio, ut in ira sua non tamen contineat miserationes suas; non æterno supplicio finem dando, sed levamen adhibendo vel interponendo cruciatibus, quia nec psalmus ait, *ad finiendam iram suam, vel post iram suam, sed in ira sua...* Manebit ergo sine fine mors illa perpetua damnatorum, id est, alienatio a vita Dei, et omnibus erit ipsa communis, quamlibet homines de varietate pœnarum, de dolorum elevatione, vel intermissione pro suis humanis motibus suspicientur.

Congruunt etiam in hanc sententiam quæ Prudentius cecinit in hymno 5, iudicans per festum paschale non nihil quietis et relaxationis damnatis inculgeri:

Sunt et spiritibus sæpe nocentibus
Pœnarum celebres sub Styge feræ.
Illa nocte, sacer qua rediit Deus
Stagnis ad superos ex Acherontis,
Marcet supplicis Tartara vitibus;
Exultatque sui carceris otio
Umbrarum populus liber ab ignibus,
Nec ferreat solito fumus sulphure.

Quis ergo miretur quæ Prudentius, poeta Christianus et piissimus, de paschali festivitate dixit, fuisse ab hujus sermonis auctore pia quadam (ut ipse loquitur) temeritate translata ad læstum Assumptionis beatæ Virginis Mariæ? Nulla itaque in sententia erroris species, quæcumque illi interpretatio adhibeatur. Quanquam priorem nos ab omni doctrinæ novitate remotiorem, nec minus auctoris menti consonam judicamus.

^c Auctor sermonis de Assumptione, ad Paulam et Eustochium, falso putatus Hieronymus.

^d In cælis regni solio, edebat Feu-ard.

tertio sæculi tempore, sancto Spiritu est fecundata, a nobisque Deum genuit et hominem Christum : cujus utraque substantia, bene per amigdalam est figurata. Amigdala namque ex carne, osse et nucleo, constat ; sic Deus et homo in una persona est Jesus Christus. Et in amigdala quidem caro exterior amarissima est ; nucleus vero interior valescentis grata dulcedine reficit. Sic et Christus per humanitatem passionis amaritudinem sensit, per divinitatem impassibilis mansit.

De hac virga Isaias propheta prædixerat : *Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet (Isai. xi, 1)*. Virgo namque Maria, cujus hodie ad cœlos ascensionem colimus, de stirpe David regis, qui filius fuit Jesse, nobilissima prosapia, et regali stemmate exorta processit ; et flos de radice ejus ascendit, quia verus ille Nazareus, et flos munditiæ Christus per eam, ex ea incarnatus, in mundum venit. Hic est ille flos sacerrimus, qui de seipso in epithalamium Ecclesiæ loquitur : *Ego flos campi, et liliū convallium (Cant. ii, 1)*. Flos enim campi, qui non aratus, nec seritus fuit, quia de Virgine sine virili ministerio natus apparuit. Liliū autem convallium exstitit, quia ad insinuandum humilitatis exemplum, pauperes parentes, de quibus nasceretur, elegit : dignatus pro nobis ipse pauper fieri, ut nos sua potestate divitiarum et divinitatis suæ donaret esse participes. Beatus quoque Ezechiel propheta hujus sacræ Virginis se concium fuisse prophetico spiritu testatur dicens : *Vidi portam in domo Domini clausam, et dixit ad me angelus : Porta hæc, quam rides, non aperiatur. Princeps in ea sedebit, ut comedit panem coram Domino (Ezech. xliv, 2, 3)*. Porta namque in domo Domini clausa, virgo est Maria semper intacta. Vir non transit per eam, quia Joseph non cognovit eam. Clausa fuit in æternum, quia Maria virgo est ante partum, virgo in partu, et virgo post partum. Princeps in ea sedit, ut comederet panem coram Domino, quia Dei Filius in utero illius novem mensium spatio moratus est, indeque egressus, et tanquam sponsus de thalamo suo, ut comederet panem coram Domino, juxta quod ipse dixit : *Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me, Patris (Joan. iv, 34)*.

Tot igitur et tantis hæc sancta virgo et mater Domini prophetarum prænuntiata vaticiniis, hodie ad cœlos assumpta est, meritorum fructus, et laborum præmia perceptura. Ascendens namque Dei Filius in cœlum, matrem castissimam ad tempus ad hoc dimisit in terris, ut ei locum immortalitatis in æthereis mansionibus præpararet, ut cum eo in perpetuum regnaret. Et hæc est præsentis diei solemnitas, in

Neque in hoc loco quidquam reperimus quod erroneum aut impium fuerit pronuntiare, si tempora illa attendamus quibus auctor sermonis hæc scribebat circa corporis Virginei assumptionem. Primum enim tota hujus periodi sententia (sicut alia quamplurima hujus sermonis) nostro judicio desumpta est ex sermone de Assumptione beatæ Mariæ virginis, quem non semel citat hic auctor, falso credens esse divi Hieronymi ; sed qui ab eruditissimis putatur esse auctoris eujusdam Græci, qui parum Latine sciret ; sive sit Sophronius fere sancto Hieronymo suppar, sive alius, ut placet aliquibus, plus uno sæculo posterior. Deinde etiamsi sermo iste sæculo septimo conscriptus fuisset, potuit nostro judicio idipsum sine ulla nota ab illius auctore affirmari : nempe assumptionem corporis Virginei in cœlum, quanquam ab aliquibus pia devotione crederetur, rem vero tunc temporis fuisse nec satis exploratam, neque inter illas veritates recensitam adeo apertas, de quibus nefas esset ullo pacto dubitare. Nondum enim illis temporibus hoc festum ab universa Ecclesia celebrabatur, nondum omnium doctorum consensus in prædictam veritatem conspiraverat, quemadmodum hodierna die fieri videmus, quando universa catho-

qua gloriosa et felix ad cœlestem assumpta est thalamum. Quæ profecto ejus festivitas tanto excellentior est omnium sanctorum festivitatis, et incomparabiliter admiranda, quanto et ipsa Dei genitrix cæteris sanctis incomparabilis, magisque habetur mirabilis. Unde et ex persona supernorum civium in ejus ascensione admirans Spiritus sanctus ait in Canticis canticorum : *Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi (Cant. iii, 6)* ? De deserto enim præsentis sæculi hæc virgo hodie ascendit ; atque ideo mirabantur animæ electorum, quænam hæc esset, quæ virtutibus meritorum etiam dignitatem supervinceret angelorum. Quasi virgula autem fumi ex aromatibus ascendit, quia delicata, et divinis extenuata disciplinis, multis virtutum erat repleta odoribus, per quas quotidie se in holocaustum Domino concremabat incendio pii amoris et desiderio charitatis.

Nec diu hæc sancta sacratissima Virgo post Domini ascensionem in terris potuit remanere, quam desiderabant angeli, cœlum etiam et ipsum de ejus ascensione quærebatur ; atque ideo Spiritus sanctus invitabat dicens : *Veni, columba mea, immaculata mea ; jam enim hiems transiit, imber abiit et recessit (Cant. ii, 10, 11)*. Quodque ardentissime vellet assumere, ostendit crebra ingeminatione iniquis : *Veni de Libano, sponsa mea ; veni de Libano, veni (Cant. iv, 8)*. Et pulchre de Libano venire jubetur, hoc est, de candidatione ; Lihanus enim candidatio interpretatur. Et hæc virgo sancta candidata erat virtutibus, et dealbata Spiritus sancti muneribus, columbæ lacteæ scrvans simplicitatem, et virginittatis immaculatam candorem ; atque ideo sola digna fuit, per quam et ex qua Dei filius, ad reconciliationem humani generis veniens, carnem assumeret. Unde et ei soli angelica illa salutatatio conveniens fuit : *Ave, Maria, gratia plena (Luc. i, 28)*. Cæteris enim electis ex parte gratia datur, huic vero Virgini tota se infudit plenitudo gratiæ. Quod considerans propheta David ait : *Descendet, sicut pluvia in vellus (Psal. lxxi, 6)*. Vellus enim virginitatem præsignat. Sicut enim vellus cum sit de corpore, corporis non subjacet passioni ; ita virginitas cum sit in carne, vitia carnis ignorat.

Descendit ergo sicut pluvia in vellus, quia cœlestis imber, hoc est unda divinitatis virgineo velleri placido se infudit illapsus, quando Verbum caro factum est, et habitavit in nobis (Joan. i, 14). Nec sane illud omittere debemus, quod multi pietatis studio libentissime amplectuntur : eam hodierno die a filio suo Domino Jesu Christo ad cœli corporaliter sublevatam palatia. Quod licet pium sit credere, a nobis

lica Ecclesia Virginem in corpore assumptam toto terrarum orbe concelebrat, et omnium theologorum suffragia ita consentiunt, ut qui aliter sentire audeat, impietatis et temeritatis notam merito incurret.

Quod vero sæculo septimo, mirandum non sit, quod auctor sermonis cum hujusmodi dubitatione et cautione de assumptione corporis virginei locutus fuerit, exemplo comprobamus alterius sermonis in ejusdem festi celebritate conscripti, eodemque sæculo, aut forte posteriori, ut colligitur ex auctoritate sancti Isidori, quem proprio nomine laudat. Fuerat hic sermo cum aliis ejusdem notæ sancto Augustino aliquando attributus, postea vero ut spurius rejectus est. Quisquis tamen fuerit illius auctor, de Virginis assumptione ita loquitur, num. 2 :

Hoc idcirco dicimus, fratres, quia sicut jam in consuetudinem Christi suscepti Ecclesia, hodierna die ad cœlos assumpta fuisse traditur Virgo Maria. Sed quo ordine hinc ad superna transierit regna, nulla catholica narrat historia. Non solum autem respere apocrypha, verum etiam ignorare dicitur hæc eadem Dei Ecclesia. Et quidem sunt nonnulla sine auctoris nomine de ejus assumptione scripta,

tamen non debet affirmari, ne videamur dubia pro certis recipere.

Verum enim hoc sit, necne, nos tamen credere convenit eam filio suo in cœlestibus conregnare, nosque post Deum in omni veritate confirmare, meritis et precibus præmunire. Si autem vultis scire quid post Domini ascensionem egerit, hoc unum certum est, quia virgo sancta corpore et mente permansit, conversata cum apostolis, donec ipsi per diversas regiones prædicaturi sunt missi. Et licet omnes apostoli eam venerarentur, eique officio dilectionis famularentur, plus tamen et specialius cæteris Joannes usque ad finem vitæ dilexit et coluit; quique sibi commissam Virginem virgini accepit in suam, et sic ei, quasi filius matri, assistit et obsecutus est, recordans illud quod a benigno magistro in cruce audierat: *Mulier, ecce filius tuus* (Joan. xix, 26).

Hujus igitur sacrosanctæ Virginis et matris Domini hodiernam festivitatem spiritali lætitia celebremus, quæ, sicut Evangelium loquitur, optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea (Luc. x, 42). Quod quamvis historialiter de illa Maria sorore Lazari, ardentissima dilectrice Christi, dictum intelligitur, specialiter tamen beatæ Dei genitrici convenire creditur, quæ optimam partem elegit, quia ei singulariter datum est matrem esse, et sigillum castitatis non perdere; prolem suscipere, et incorrupta virginitate gaudere. Nam cum sint in Ecclesia tres ordines fidelium, conjugatorum videlicet, continentium, atque virginum, hæc sola superexcellens et incommutabili dono mater potuit esse virgo, servare pudorem, et intactis suis visceribus edere Deum et hominem; unde merito eam Dei confitemur genitricem. Jam ergo ad eam, de qua loquimur, preces et vota vertamus, open intercessionis ejus poscamus singuli, poscamus omnes. Oremus ut sit a protectrix in prosperis, submoveat noxia, suggerat profutura, admittat preces supplicantium intra sacrarium divinitatis, nobisque impetret consortium suæ beatitudinis, favente et adjuvante Domino nostro, filio ejus Jesu Christo, cui est cum Deo patre imperium et immortalitas per infinita sæcula sæculorum. Amen.

EJUSDEM SERMO VII.

IN D ASSUMPTIONE BEATÆ MARIÆ SEPTIMUS.

Celebritas hodierni diei nos admonet, ut in laude virginis Mariæ immorari debeamus, quia revera indignum est ut in die tantæ Dei Genitricis laudes Domini nostri sileat lingua carnis. In hac siquidem die competenter beata virgo Maria sponso illi cœlesti libere proclamat: *Tenuisti manum dexteram meam, et in voluntate tua deduxisti me, et cum gloria assumpsisti me* (Psal. lxxii, 24). Hodie, inquam, et ipsa congrue ab sponso audit: *Veni, proxima mea, speciosa mea, calumba mea, quoniam ecce hiems transiit, pluvia abiit* (Cant. ii, 10, 11). Ipsaque jam beata respondit: *Flores visi sunt in terra nostra: tempus sectionis advenit* (Ibid., 12). *Anima mea exsultabit in Domino, et delectabitur super salutari suo* (Psal. xxxiv, 9): Et: *In Domino laudabitur anima mea, audiant mansueti et lætentur* (Psal. xxxiii, 3); Et:

quæ, ut dixi, ita caventur, ut ad confirmandam rei veritatem legi minime permittantur. Hinc sane pulsanter nonnulli, quia nec corpus ejus in terra invenitur, nec assumptio ejus cum carne (ut in Apocrypha legitur) in catholica historia reperitur.....

Sed nec invenitur apud Latinos aliquis tractatorum de ejus morte quidpiam aperte dixisse. Nam illam Evangelii versiculum, quem Simeon dixit ad Domini Matrem: *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*, beatæ recordationis Ambrosius cum tractaret, ait: Nec historia nec literæ docent Mariam gladio vitam finisse. Hinc et Isidorus: Incertum est, inquit, per hoc dictum utrum gladium spiritus, an gladium dixerit persecutionis..... Restat ergo ut homo

A *Credo videre bona Domini in terra viventium* (Psal. xxvi, 13).

Videamus itaque, fratres, quæ sit hæc Virgo tam sancta, ad quam Spiritus sanctus venire dignatus est; quæ tam speciosa, quam Deus elegit sponsum; quæ tam casta, ut possit esse virgo post partum. Hæc est, inquam, Dei templum, fons ille signatus, et porta Dei clausa. In eam itaque sanctus descendit Spiritus: hanc virtus obumbravit Altissimi, et ex ea potens virtutum Christus egreditur (Luc. i, 33). Hæc est immaculata coitu, secunda partu, virgo castitate; hæc concepit virgo, non ex viro, sed de Spiritu sancto; hæc peperit, non dolore, sed gaudio; hæc nutrit vitæ angelorum et hominum cibum.

Felix certe et omni laude dignissima, quæ sine humano semine cœlestem sæculo protulit panem, et mundi genuit Salvatorem! O fidei pactum! O fidei secretum! Promittit angelus virgini filium nasciturum: virgo gaudet, cupitque effici mater. Vere magnum et salutare mysterium; quæ sic peperit, ut mater et virgo possit dici. Lacta, Maria, Creatorem tuum, lacta panem cœli, lacta præmium mundi. Præbe lambenti mamillam, ut ille pro te præbeat percutienti maxillam. Tu illi ut mater temporalem ministra substantiam, c ut ipse nobis et tibi vitam tribuat sempiternam. Lacta ergo eum qui fecit te, qui talem fecit te, ut ipse fieret in te. Lacta eum qui fructum fecunditatis tibi dedit conceptus, et decus virginitatis non abstulit natus.

Videte, fratres, quam digne Domino consecrata virginitas famulatur, quam sic amare dignatur, ut una eademque femina, et virgo dici possit, et mater; quam præferenda gratia, et cunctis sæculis prædicanda, quæ sola et genitricis dignitatem obtinuit, et virginalem pudicitiam non amisit. Electa est quæ auctorem suum ederet; denique viro inexperta se parituram obstupuit, quæ thalamum ignoravit. O quam beata mater ista, quæ sine contaminatione concepit, et sine dolore peperit medicinam! Felix, inquam, mater, per quam generis nostri vita est reparata, quæ de cœlo suscepit prolem, et mundi genuit Salvatorem. Hæc enim mirabili et ineffabili modo omnium rerum et suum peperit Salvatorem. Electa quippe est virgo integra, cui fecunditas matris daretur; et facta est secunda mater, in qua virginis integritas servaretur. Si enim cogitemus virginem, quæ sine concupiscentia carnis concepit carnem, et sine viro concepit virum, et si voluerimus querere rationem, in ipsa nostra inquisitione subcumbimus, cum scriptum sit: *Generationem ejus quis enarrabit* (Isai. liii, 8)? Nam et ipsa beata Maria, cujus hodie natalitia celebramus, quem credendo peperit, credendo conceperat.

Denique cum dominicum illi partum angelus nuntiasset, ac illa quippe castitatis conscia divinæ dispensationis gratia, angelo respondiisse fertur: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco* (Luc. i, 34)? angelus ei placido vultu respondit: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi* (Ibid., 35). Non expavescas partum, virgo, nec metuas, neque multum sis inexperta formidine. Tantum crede, et concepisti; ama, et peperisti. Spiritus

mendaciter non fingat apertum, quod Deus voluit manere occultum. Vera autem de ejus assumptione sententia hæc esse probatur, ut, secundum Apostolum, sive in corpore, sive extra corpus ignorantes, assumptam super angelos credamus.)

Hæc dicta sunt, ut auctoris dictum ab acerbiori censura defendi posse, ratione et exemplo ostendere-mus.

a Amel., protectrix in adversis, protectrix in prosperis, submoveat, etc.

b Assumptione, ut habet Amel., non, ut Feu-ard., in Nativitate, de qua nec verbum in toto sermone.

c Quæ sequuntur verba desiderantur in Feu-ard., ad sententiæ perfectionem.

tus enim sanctus superveniet in te, proinde non est quod metuas; et virtus Altissimi obumbrabit tibi, ^a inde est quod gaudeas. Tunc enim sequeretur dolor partum, si præcederet libido conceptum; nunc vero Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi, id est, refrigerabit te sub sua umbra Spiritus idem sanctus, ne ^b in fervore concupiscentiæ torrearis. Ideoque quod nascetur ex te sanctum vocabitur Filius Dei. His Maria auditis, jam fidei semine gravida, prius et Christum mente quam ventre concipiens, respondit angelo: *Ecce ancilla Domini: fiat mihi secundum verbum tuum (Luc. 1, 38)*. Nec mora, ut assensus Virginis panditur, sponsus immaculatum corpus ingreditur, et qui toto mundo non capitur, puellæ inuuptæ membris infunditur.

Nam audite, fratres, quomodo porta, per quam ingressus est Dominus, semper fuit clausa, quam Ezechiel propheta in visione divina respexit: *Converti, me, inquit, ad viam portæ sanctuarii exterioris, quæ respiciat ad orientem; et hæc erat clausa. Et dixit Dominus ad me: Porta hæc quam vides, clausa erit, et non aperietur, et vir non transiet per eam, quia Dominus Deus Israel ingreditur et egredietur per eam, et semper erit clausa (Ezech. XLIV, 1, 2)*. ^c Ecce ubi evidenter ostendit nobis quia sancta Maria semper virgo fuit, virgo permansit: virgo ante partum, virgo in partu, et virgo post partum. Conceptit, et virgo est; generat, et virgo est; lætat, et virgo est. ^d Mater quippe esse potuit virgo Maria, mulier esse non potuit. Magnum mysterium! magnum donum! magna gratia! Ancilla peperit Dominum, creatura peperit Creatorem. Visceribus fecundis, et genitalibus integris, virgo mater Dominum effudit in terris. Concipiens virgo, pariens virgo, ^e permanens virgo; virgo gravida, virgo secunda, virgo perpetua. Quid miraris, o homo? Deum sic nasci oportuit, quando dignatus est esse homo. Interea toto affectu ad auxilium beatæ Virginis nos conferamus, omnes unanimem ejus omni nisu patrocinia imploremus. Et dum nos eam suppliciter obsequio frequentamus in terris, ipsa nos sedula prece commendare dignetur in cœlis apud Dominum Deum nostrum, qui in Trinitate vivit et regnat Deus per infinita sæcula sæculorum. Amen.

EJUSDEM SERMO VIII.

IN LAUDEM BEATÆ VIRGINIS MARIE.

Scientes, fratres dilectissimi, auctori nostro multam nos debere conditos, plus redemptos, redemptionis nostræ commercium veneremus, et illum sacratissimum aterum, ex quo homini Deus unitus apparuit, etsi non honorificamus meritis, saltem celebremus obsequiis; ^f scientes erroris nostri tenebras, partim ejus fulgore respersas, quia quod protoplastorum negligentia ^g primæ matris contumax tam arrogantia quam gula perdidit, hujus sacræ Virginis partus non solum restauravit diruta, sed etiam tribuit sempiterna. Et idcirco cunctis præconiis veneremur auctricem, quæ dum auctorem suum concepit, excelsum nobis redemptorem ostendit in sæculo. Et quæ ad vicem matris ejus, matris nostræ Ecclesiæ forma constituitur, ipsa eam inter procillas sæculi frementes aspiciat, ipsa inter cursus mundiales con-

tinua oratione confoveat. Neque enim dubium illam quæ meruit pro liberandis dare pretium, posse liberatis impartiri suffragium. Nostra inter hæc oratio jugis ad Deum dirigatur, ut qui pro honore nominis sui viscera illa quæ sanctificavit intravit, nosque sedulitate debita veneramur, prosit nobis ad remedium, quod per eam se nobis dedit in pretium.

Merito beata Maria i singulari a nobis præconio attollitur, quæ singulare commercium mundo præbuit. Merito inter feminas tunc etiam lætabatur, cum singularem medicinam pudico alvo gestabat. Sentiebat quidem pondera ventris, quæ pudorem non perdidit castitatis. Mirabatur partus insignia, quæ nulla noverat viri contagia. O bene secunda virginitas, quæ novo inauditoque genere, et mater dici possit et virgo! Peperit eum a quo cepit, portavit a quo creata exstitit; siquidem ipse est auctor Mariæ, qui est ortus ex Maria. Sic inenarrabili modo beata Maria et mater virgo est, dum fructus peregrinationis exstitit, et integritatis pendendum non incurrit. Apud quam ita celestis providentia negotii ipsius conditionem disposuit, ut magis obedientiam exhiberet in mandato, cum honorificentiam agnosceret ex angelo. Neque enim fidem derogat nuntii, quæ dignitatem intelligit, nuntiante sibi angelo et dicente: *Spiritus enim sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi; ideoque et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei (Luc. 1, 35)*. Credit admonita quod audivit, meruit sanctificata quod credidit.

Denique ^h tantum se ad cœli fastigium sublevavit, ut Verbum in principio apud Deum, id est, Dei Filium de summa arce susciperet. Cumque semper mysticum divinitatis arcanum ⁱ carni nostræ fragilitati commiseret, latuit in homine divinitas, ut divinitati humanitas non periret; et sub velamento assumptæ carnis absconditis, pretiosius redemit perditos, quam si defendisset ab imminente nocte captivos. Immensa pietas, et supra quam fari possit prædicanda majestas! Viscera puellæ aula sancti Spiritus replebat, inuupta Virginis vulva Verbi semine crescente tegebat. Replebantur, inquam, arcana viscerum, sacri Spiritus fecunditate repleta; et erat spes in partu, quia non erat voluptas in coitu. Stupebat speciosissima genitrix, ^m et apud se tacita mirabatur; urebatur astu cogitationis ambiguae, et percussa rerum novitate obstupescibat mirabiliter; sciens enim suam integritatem, mirabatur ventris ubertatem.

O felix Maria! O genitrix gloriosa! O puerpera sublimis, cujus visceribus auctor cœli terræque committitur! O felicia oseula labiis impressa lactantis, cum ⁿ inter crepundia replantis infantis, utpote verus ex te filius tibi matri alluderet, cum ex Patre Dominus imperaret. Nam auctorem tuum ipsa concipiens edidisti in tempore puberem, quem habueras ante tempora conditorem. O felix puerperium! delectabile angelis, exspectabile sanctis, necessarium perditis, congruum proligratis; qui post multas assumptæ carnis injurias, et ad ultimum ^o verberatus flagris, potatus felle, patibulo affixus, ut te veram

^a Male Feu-ard., nec est quod gaudeas.

^b Feu-ard., in furoris concupiscentiæ torrearis. Amel., in fervore... torrearis. Nos vero non dubitavimus emendare torrearis ex certa conjectura.

^c Feu-ard.: Quæ ubi evidenter, etc.

^d Edlinus ex Amelian., cum Feu-ard. edidisset: Mater quippe esse potuit beata Maria, mulier esse potuit.

^e Permanens virgo. Deerrant hæc verba in Feu-ard. Deinde Amel. pro secunda scribit feta.

^f Hic sermo reperitur ad litteram inter eos qui aliquando sancto Hieronymo tribuebantur, postea inter spurios editus.

^g Scientes deest in Feu-ard.

^h Prima mater, Amel.

ⁱ Illa, quæ meruit.... possit liberatis, etc., Feu-ard.

^j Singulari deest in Feu-ard.

^k Amelian. scribit: Tantum se dejocit fastigium, ut verbum, etc.

^l Feu-ard., carnis nostræ fragilitatemque commisisset.

^m Apud Feu-ard. solum legitur: Et apud se tacita, rerum novitate obstupescibat mirabiliter.

ⁿ Edebat Feu-ard. inter crebra indicia.

^o Pro verberatus habet Feu-ard. urebatur.

matrem ostenderet, verum se hominem patiendo tormenta monstravit.

Tu vero, beata gloriosaque Maria, inter ista et propter ista laudabilis; quæ sic fecunditatis inveniisti donum, virginitatis quod non amisisti suffragium. Tu es enim benedicta inter mulieres, tu præclara cunctis virginum catervis, tu sequeris Agnum quocunque perrexerit. Tu virgineos choros, et ab incentivis carnis illecebris alienos, per albertia lilia rosasque vernantes ad fontem^a perennis vitæ potandos invitas. Tu in illarum beatarum virtutum felicissima regione primi ordinis dignitatem adeptæ, plantis roscidis oberrans, inter paradisi amœnitatis gramineos choros tenero poplite pergens, felicique palma violas immarcescibiles carpis. Tu concinentibus sine fine conjuncta choris, angelis archangelisque sociata, indefessa voce *Sanctus* clamitare non desinis. Sed quid dicam, pauper ingenio, cum de te quidquid dixerò, mius profecto est quam dignitas tua meretur? Si matrem gentium te vocem, præcellis; si formam Dei appellem, digna existis; si nutricem cœlestis panis te vocitem, lactis dulcedine replens.

Lacta ergo, mater, cibum nostrum, lacta panem cœlestem, lacta cibum angelorum, lacta eum qui talem fecit te, ut ipse fieret in te; qui tibi munus fecunditatis attulit conceptus, et decus virginitatis non abstulit natus; qui priusquam nasceretur, te matrem creavit, ex qua nasceretur, ut illinc procederet tanquam sponsus de thalamo suo, quo mortalibus oculis possit videri. Quanta fuit hæc dignitas, ut crearetur ex te, quam creavit; portaretur manibus, quas formavit; suggeret tua ubera, quæ ipse implevit? Quas itaque laudes charitati Dei dicamus? quas gratias ei agamus? qui nos ita dilexit, ut propter nos homo fieret, b ut uterum nostræ conditionis intraret, et contumelias nati infantis subiret, atque cuncta humanitatis necessaria sustineret?

Agentes ergo quantum sufficimus, creatori nostro gratias, c natalem pretiosissimæ illius genitricis cum gaudio celebremus. Dignum namque est cum summa ei gratulatione famulari, per quam virginitatis insignia pullularunt. Siquidem ipsa virgo exstitit ante conjugium, virgo in conjugio; virgo prægnans, virgo pariens, virgo lactans. Et data marito, et mater non de marito. Sanctæ quippe matris omnipotens filius nullo modo natus virginitatem abstulit, quam nasciturus elegit. Exsultent ergo virgines, virgo peperit Christum; nihil ex eo quod noverat putent exterminatum, quia mansit virgo post partum. Exsultent viduæ natalem Virginis celebrantes, Anna vidua Virginem matrem agnovit. Exsultent conjugatæ solemnia beatæ matris frequentantes, Elisabeth conjugata Virginem matrem Domini salutata. Exsultent pueri, continentiam voventes puero; ipse vero integritatem continentiæ pueritiæ consecravit, qui suæ matri fecunditatem attulit, virginitatem non abstulit. Ipsi honor, gloria et potestas per immortalia sæcula sæculorum. Amen.

EJUSDEM SERMO IX.

DE ASSUMPTIONE BEATÆ MARIE OCTAVUS.

^d Merito itaque sancta et venerabilis Dei genitrix, virgo Maria, cœlorum regina, mundi domina, singulari a nobis præconio extollitur, quæ singulare commercium mundo præbuit. Denique tantum se ad cœli fastigium sublevavit, ut Verbum in principio apud Deum, de summa cœli arce susciperet. O felix Maria, et omni laude dignissima! O genitrix gloriosa! O sublimis puerpera! cujus visceribus auctor cœli terræque committitur. Hæc est immaculata coitu,

^a Per hujus vitæ edebat Feu-ardentius.

^b Quam male Feu-ardentius: ut *veterem nostræ conditionis initiaret.*

^c Hoc loco Amel. Cod. habet (sicut et infra) *natalem, vel conceptionem*, scilicet activam beatæ Mariæ virginitatem, quæ totius sermonis subjectum est.

A fecunda partu, virgo lactans Dominum cœli, angelorum cibum et hominum nutriens. O felicia oscula lactantis labris impressa! O felix puerperium, letabile angelis, optabile sanctis, necessarium perditis, congruum profligatis! Quas ergo laudes, o Dominus, totius mundi salvatio, fragilitas generis humani tibi persolvat, quæ solo tuo commercio recuperandi aditum^e invenit? O quam venerandum, et præ cæteris honorandum hunc diem! in quo Dei genitrix virgo Maria de mundo migravit ad Christum, quæ dolori non subjacuit post partum, non labori post transitum. O admirabilem thalamum, de quo speciosus forma prodiit sponsus! O lux gentium, spes fidelium, tabernaculum gloriæ, templum cœlestæ, cui apostoli sacrum reddunt obsequium, ad cujus angeli canunt triumphum, quam Christus amplexatur! O beata Maria! gaudens ingrediere paradysum, quæ de terris ad cœlestem vitam translata es ab angelis, et inter choros virginum, sicut sol fulgens, suscepisti principatum super archangelos in cœlo. O excellentissima! quam hodie paradysus exceptit gaudens, quam cherubim et seraphim cum laudibus prosequuntur, quam martyres candidati beatificant, quam sanctorum stolatus concelebrat numerus, cui omnium sanctarum virginum cum suis f palmis victricibus exsultans occurrit exercitus! O clarissima inter virgines, quæ cum laudibus et exsequiis hodie exaltata, et magno cum triumpho in cœlos gloriosissime evecta! Accipe itaque, piissima ac misericordissima, quascunque exiles meritis tuis impares gratiarum actiones; et cum vota susceperis, culpas nostras orando excusa. Admitte nostras preces intra sacrarium exauditionis, et retribue nobis gratiam reconciliationis. Sit per te excusabile quod^f male gessimus, accipe quod offerimus, impetra quod rogamus: quia potentiores ad placandam iram iudicis invenire non possumus, quam te quæ meruisti mater existere ejusdem redemptoris et iudicis. Succurre ergo, genitrix Christi piissima, miseris ad te confugientibus, adjuva et refove omnes qui in te confidunt. Ora pro totius mundi piaculis, interveni pro clero, intercede pro monachorum choro, ora pro devoto femineo sexu: sentiant omnes tuam clementiam, quicumque invocant tuum nomen gloriosum. Sit tibi compassio super afflictionem captivorum, sit pius affectus super cœlorum peregrinos. Et quia te sine fine in cœlis gaudentem atque letantem aspicias, quatenus ut preces nostras quas tibi cum fletibus fundimus ad Deum ipsa admittas, eumque ut proprium filium pro nobis interpellas, ut cum ille in fine sæculi iudex advenerit, cum ipso et nos appareamus in gloria; qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

EJUSDEM SERMO X.

IN PURIFICATIONE SANCTÆ MARIE.

In illo tempore, postquam impleti sunt dies purificationis Mariæ secundum legem Moysi, tulerunt Dominum Jesum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: quia omne masculinum, adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur (Luc. 11, 22).

Series hujus lectionis cum multa alia, tum præcipue virtutem commendat humilitatis, quæ cæterarum est mater et custos, adeo ut sine hac alia virtute nulla haberi queat. Hanc ergo nobis præsens lectio non minus in Domino salvatore quam in venerabili ejus commendat genitrice; quorum uterque cum ab omni legis præcepto liber exstiterit, uterque tamen causa commendandæ humilitatis, sponte se legalibus sub-

^d Fere totum ex superiori sermone desumptum.

^e Invenisti, Feu-ard.

^f Palmis, ex Amel., nam Feu-ard. habebat *psalmis*, sicut paulo infra *chariss ma*, pro *clarissima*.

^g Feu-ardentius: quod per te ingerimus.

dere voluit institutis. Perpendat ergo unusquisque quantum obedientiam præceptis debeat divinis purus ac peccator homo, si tantum se pro hominibus humiliare voluit totius peccati immunis Deus homo. Ut autem quantum Deus una cum genitrice sua a præcepto legis immunes exstiterint, noverimus, ipsum ægis mandatum diligentius perscrutemur.

Mulier, inquit Deus in lege (Levit. xii, 2-4), quæ suscepto semine pepererit masculinum, immunda erit septem diebus. Octava autem die circumcidetur infantulus, et ipsa triginta tribus diebus manebit in sanguinis sui purificatione. Cum ergo mulierem, quæ suscepto semine peperisset, immundam decernat, et per temporum spatia expiari jubeat, illam utique ab hac excludit necessitate, quæ non de virili semine, sed de Spiritus sancti conceptu obumbratione. Sed Dominus legis sponte se voluit subdere legi, ut nos a maledicto legis absolveret: similiter et intemerata ejus genitrix, quæ se noverat nihil legi debere, humilitatis tamen gratia legale voluit exsequi præceptum, adimplens illud viri sapientis: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus (Eccli. iii, 20).*

Postquam autem impleti sunt dies purgationis ejus, (vel domini scilicet, vel matris illius; uno enim eodemque ordine mater cum filio expiari jubebantur), tulerunt illum (haud dubium, quin puerum Jesum), parentes ejus in Jerusalem ad templum Domini, ut sisterent (id est, statuerent, consecrarent) eum Domino. Pueri Hebræorum, qui ex omni regno Jerusalem deferebantur, siquidem ex tribu Levi fuissent, ibidem detinebantur in templo Domini perpetuo servituri. Si vero ex alia tribu fuissent, dato pretio redimebantur a parentibus ad propria referendi. Et puerorum quidem purificatione in hostiarum oblatione constabat; matrum vero in hoc quod quadraginta diebus tam ab ingressu templi Domini, quam a viro prohibebantur; non quod ex legitimo et nuptiali connubio sit culpa filios procreare, sed quia ipse legitimus et nuptialis coitus a culpa iniquitatis non possit esse extraneus.

Sanum namque nuptiarum ab ipso humani generis initio divinitus concessum novimus. Unde Apostolus honorabile connubium et torum immaculatum sine dubitatione commendat (*Hebr. xiii, 4*). Cum igitur legitimæ nuptiæ liberaliter sint a Deo tribuæ in fide et dilectione, si libidinis voluntate non agantur, necessario prolem edunt peccato primi hominis vitiatam. De bonis itaque nuptiis adeo bonum est quod nascitur, ut etiam malum non sit, si sine adulterio vel fornicatione nascatur. Deus enim humanæ naturæ fecunditatis dona contulit, libidinis vero malum creatura Dei non est, sed pœna peccati; proinde de munditia nuptiarum mundus homo non nascitur, quia interveniente sordida libidine iniquitas semi-

^a Amel. Cod. habet *immunditia*.

^b Amel. Cod.: *A unum, D quatuor; item A unum, M quadraginta faciunt.*

^c Non inficiamur hæc verba paulo duriora esse prima fronte; quibus significari videtur conceptionem corporis domini nostri Jesu Christi fuisse ad instar cæterorum hominum quadraginta dierum spatio peractam, contra quod cum sanctis Patribus credimus Catholicos omnes adversus heterodoxos, nempe Spiritus sancti virtute mirabiliter operante fuisse in instanti perfectam. Verum ne statim condemnemus auctorem, facit non multum dissimilis quidam sancti Augustini locus (quem admodum in monito adlectorem diximus) quem videtur hic noster auctor in suo sermone scribendo præ oculis habuisse. Est autem locus Augustini in libro de diversis Quæstionibus LXXXIII, quæst. 56, de annis quadraginta sex ædificati templi (*Joan. ii, 20*), in cujus enodatione postquam ordinem, quem natura dicitur a physicis observare in humani corporis formatione, totidem fere verbis, quibus auctor noster, recensuit, post varias numeri 46 multiplicationes, et combinationes factas, ex qui-

natur. Hinc et heatus David, qui se noverat de legitimo connubio generatum, hujus tamen rei consensu, maculam carnalis generationis non sine gravi gemitu deplorabat dicens: *Ecce, in iniquitatibus concepit sum, et in peccatis concepit me mater mea (Psal. l, 7)*. Hæc paucis dicta sunt, ut noverimus, maculam originalis peccati non in legitimis nuptiis, sed in voluptate et delectatione constare libidinis.

Quod autem mulier quadraginta diebus, edito partu, ab ingressu templi prohibebatur, ideo juxta litteram factum videtur, ut quot diebus infans in utero formatur, tot etiam diebus ejus purgatio celebraretur. Dicunt enim physici, id est, qui de genituris singularum rerum disputant, quod susceptum semen a femina sex primis diebus lactis habeat similitudinem, sequentibus novem vertatur in sanguinem, reliquis autem duodecim solidetur; dehinc decem et novem aliis per singula membrorum linamenta formetur, inde usque ad tempus pariendi magnitudine sui augeatur.

Qui numeri simul juncti quadraginta et sex faciunt. Sex vero et novem et duodecim et decem et novem, quadraginta et sex faciunt, quo numero, ut dictum est, infans in utero matris concipitur.

Unde et ipsum primi hominis vocabulum, quod est Adam, eundem numerum per Græca elementa exprimit. Secundum enim Græcorum calculationem, qui singulis litteris certum præfigurant numerum, ^b et unum, et quatuor, item et unum, et quadraginta faciunt, quæ litteræ nomen Adam exprimunt; numeri vero quadraginta sex reddunt. Hinc Judæi in Evangelio (*Joan. ii, 20*), licet ignorantem quid dicerent, veraciter tamen de templo Domini corporis, quod ab eis erat in morte solventum, et ab ipso post triduum resuscitandum, locuti sunt. Quadraginta et sex annis ædificatum est templum hoc ^c quo utique dierum numero corpus dominicum in utero Virginiis formatum credimus, more Scripturarum usitatissimo, annos pro diebus, a toto scilicet partem intelligentes. Quod autem purificatione non quadraginta sex diebus, sed quadraginta tantum expleri jubetur, mos est. Scripturæ usitatissimus, minores numeros quidem causam transcendere solere, infra majores includere.

Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur (Exod. xii, 14). Ex quo Dominus per Ægyptum transiens primogenita Ægyptiorum peremit, et filios Israel inde eduxit, omnia sibi primogenita filiorum Israel consecravit, tam de hominibus, quam de pecoribus; ea lege, ut pecora quidem, si munda essent, in sacrificio ejus offerentur; immunda vero, aut mutarentur, aut redimerentur, aut interficerentur, juxta quod in lege scriptum est. Primogenitum vero hominis, siquidem ex tribu Levi

bus tandem numerus dierum, quibus novem menses continentur, eliceretur, concludit: « Non ergo absurde quadraginta sex annis dicitur fabricatum esse templum, quod corpus ejus significabat, ut quot anni fuerint in fabricatione templi, tot dies fuerint in corporis Domini perfectione. »

Quem Augustini locum cum nullus non theologus congrua interpretatione exposuerit, non erit difficile ex illorum commentariis auctoris nostri verba similiter interpretari. Consulatur Petrus Lombardus libro iii Sent., distinct. 3, atque in hunc Magistri locum ejus commentatores, e quibus unus nunc nobis occurrit D. Bonaventura, qui ita loquitur: « Dicendum quod in Scriptura frequenter tunc res dicitur fieri, cum innotescit; et per hunc quidem modum verbum Augustini est intelligendum, quia et si corpus Dominicum ab instanti conceptionis fuit formatum, non tamen apparuit nec percipi potuit præ parvitate quantitatis molis; sed post quadraginta sex dies ad tantam quantitatem perfectionis deductum est, quo aspectibus hominum patere potuit, etc. »

fuisset, ut dictum est, ibidem detinebatur; si autem ex alia tribu, pretio redemptum ad propria referetur. Pretium autem erat quinque siclorum post unum inensem pondere sanctuarii.

Allegrice hæc omnia primogenita unum illum ac angularem significabant primogenitum, qui cum esset in substantia Dei Patris unicus, factus est in substantia hominis primogenitus omnis creaturæ, id est, omnium hominum juxta quod Apostolus de eo dicit: *Qui est primogenitus mortuorum et princeps regum terræ* (Apoc. 1, 5); qui vere ac singulariter sanctus Dominus fuit, quia peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Tropologicè nos quoque omnia primogenita nostra in sacrificio Domini offerimus, cum quiddam boni per ejus gratiam in mente concipimus, non nostris viribus, sed ejus gratiæ attribuiamus. Immunda nostra pretio quinque siclorum redimimus, cum quæcunque prava per quinque corporis census commisimus, digna satisfactione punimus.

Et ut darent, inquit, hostiam. Hostia hæc pauperum erat; nam in lege præcipiebatur (Levit. xii, 6-8), ut parentes pro puero agnum offerrent immaculatum, et turturam sive pullum columbæ. Si vero manus illorum agnum invenire non posset, offerrent duos turturæ, vel duos pullos columbarum. Redemptor autem noster, memor per omnia nostræ salutis, non solum homo pro nobis, verum etiam pauper homo fieri dignatus est; et pauperem pro se hostiam offerri, ac de pauperibus nasci parentibus voluit, ut nos sua paupertate spiritalium divitiarum et cælestis regni participes efficeret, secundum quod ait Apostolus: *Cum esset dives, pro nobis pauper factus est, ut illius paupertate nos ditaremur* (II Cor. viii, 9). Non autem vacat a mysterio, quod hæc volucres maxime in sacrificio Domini offerri jubebantur; nam per has, quisque mundandus esset, in lege explari præcipiebatur. Columba enim simplicissimum est animal, et a felis amaritudine alienum. Turtur vero castitate præeminet, adeo ut si casu proprium perdidit, deinceps aliam non requirit conjugem. Quod Dominus has aves sibi in sacrificio præcipiebat offerri, significabat se sanctorum castissima simplicitate, quasi gratissimo delectari sacrificio. Notandum etiam quod utraq; hæc avis gemitum pro cantu edere solet, significans gemitum sanctorum in hoc sæculo plorationem: quo tam pro reatibus suis desunt, quibus ad liquidum, quandiu hic sunt, carere non possunt, quam pro eo quod distans a regno differuntur. Quod vero columba gregatim incedere solet, turtur autem solivaga est, per columbam, activa vita, quæ multorum est communis; per turturam vero contemplativa, quæ paucis est imitabilis, designatur.

Et ecce homo in Jerusalem, cui nomen Simeon. Veniens in carne Dominus, non solum ab angelis, verum etiam ab omni hominum conditione testimoniam habuit, quia dignum erat, ut qui ad salutem omnium veniebat, ab omni ætate, sexu et conditione, ei testimonium perhiberetur. Jam ergo ei testimonium perhibuerat illa sublimis et angelica dignitas, quando in ejus nativitate exultando clamaverunt: *Gloria in excelsis Deo* (Luc. ii, 14). Perhibuerat Virgo quæ genuerat; perhibuerat et conjugatus Zacharias, cum conjugali sua Elisabeth; perhibuerat puer Joannes adhuc in utero matris positus. Restabat ut aliquis continens et senex ei testimonium redderet, qui utique talis inducitur, de cujus assertionem nemo dubitaret: *Homo, inquit, justus et timoratus.* Bene autem eum dixisset justus, addidit et timoratus, quia justitia sine Dei timore custodiri nullatenus valet. Re autem vera justus erat, quia non suam tantum quam totius populi consolationem expectabat.

^a Qui eum noverant, Amel.

^b Responsum in mente, idem.

Et responsum acceperat a Spiritu sancto. Magnum desiderium habuerunt antiqui sancti Christum videnti in carne, ^a qua eum noverant oraculis prophetarum ex Virgine nasciturum, ut ipse Dominus manifestavit, quando discipulis in Evangelio ait: *Dico vobis quod multi prophetae, et reges, et justi, voluerunt videre quæ vos videtis, et non viderunt* (Luc. x, 24). Quod huic sancto seni Simeoni gratia meritorum concessum est. Accepit quippe ^b responsum a Spiritu sancto quo plenus erat, non visurum se mortem temporalem, nisi prius videret in carne Christum, qui omne humanam genus redimeret. *Et venit in spiritu in templum*: non est putandum quod sine corpore, solo spiritu in templum venit, illum quem diu desideraverat visurus.

Et cum inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo, et ipse accepit eum in ulnas suas, id est, in brachia sua. Mystice sanctus iste senex mundum designat, quasi longo senio, et gravi jam ætate declivem. Accepit ergo puerum senex Christum in ulnas, quia mundus in ultima sui ætate Dei Filium incarnatum accepit, et ab eo vetustate peccatorum exutus, in novam Christianæ religionis infantiam est regeneratus. *Et benedixit Deum.* Sciebat beatus iste senex beatos fore qui Christum in carne viderent; et ideo tam prolixo tempore in corpore optabat manere, donec corporalibus etiam oculis eum cerneret, quasi securus jam de totius humani generis redemptione: *Nunc, inquit, dimittis, Domine, servum tuum in pace.* Ac si diceret: Dimittis in pace, quia video pacem. Christus enim est pax nostra, qui factus est nobis secundum Apostolum a Deo Patre pax, et reconciliatio (Ephes. ii, 14). Quare autem se in pace optaret dimitti, manifestat: *Quia viderunt, inquit, oculi mei salutare tuum.* Salutare Dei Christum Dominum dicit, per quem Deus Pater mundum reconciliavit, et genus humanum æternæ saluti reformavit, ut quicumque vellent in eum credere, in fide et dilectione eum conspicerent. Constat autem Dominum in primo adventu nequaquam ab omnibus populis visum fuisse: sed quod dicit, *ante faciem omnium populorum,* more prophetico, ^c prophetiæ oculum ad futurum diem judicii intendit, quando Christum per humanitatem ab omni carne videbitur, ut videat eum omnis oculus, et reddat unicuique secundum opera sua.

Lumen, inquit, ad revelationem gentium. Utrique populo, Judaico scilicet, atque gentili, Christus lumen exstitit, quia utrumque a tenebris ignorantie infidelitatis ad verum lumen divinæ cognitionis perduxit. Specialiter autem ^d plebis Israelitiæ fuit, quia ex eodem populo incarnatus, inter eos conversatus, et miracula inter eos eatenus inaudita est operatus. Notandum autem quod prius dixit, Christum venisse lumen ad revelationem gentium, deinde ad gloriam plebis Israel, quia prophetali intuitu primogenitas ad fidem Christi convertendas, postmodum vero Judæos in fine mundi in eum credituros previdit. Tale est et illud Psalmistæ, qui cum de vocatione gentium præmississet: *Notum fecit Dominus salutare suum, ante conspectum gentium revelavit justitiam suam* (Psal. xcvi, 2); mox de ultima Judæorum conversione adjecit: *Recordatus misericordie suæ, et veritatis suæ domui Israel.* Huic quoque rei et Apostolus concordat: *Cum plenitudo, inquit, gentium introierit, tunc omnis Israel salvus fiet* (Rom. xi, 25). De qua rursus conversione Psalmista: *Convertentur ad vesperam, et famem patientur ut canes, et circuibunt civitatem*; id est, Judæi in finem mundi, quasi in vesperam, ad fidem Christi conversi, esurient panem illum, qui de cælo descendit (Joan. vi, 59), et ut eundem accipere mereantur, civitatem

^c Prophetice oculum... invidetur. Ita Feu-ard, male.

^d Gloria plebis, Amel. Cod. ed. by Google

super montem Christum positam, hoc est, sanctam Ecclesiam, quasi canes circuibunt, ut quem nunc ^a velut acerrimi venatores impie insectantur, tunc pie devotionis latratibus tueantur.

Hæc breviter de evangelicæ lectionis textu dicta sufficiant; quæ licet satis abundanterque hujus solemnitatis causas manifestent, non ab re tamen est, si aliquid de ejus vocabulo compendiosius dicamus. Vocatur itaque Græco vocabulo *Yppapante*, quod Latine obviatio dici potest; *Ypante* enim Græce obviare dicitur. Proinde hæc festivitas tali vocabulo notatur, quia cum Dominus hodierna die in templum a parentibus fuisset delatus, et a sanctis quos plurimos tunc temporis Jerosolymis fuisse non dubium est, ei obviari credimus. Agitur autem hæc festivitas mense Februario, quem Romani adhuc pagani a Februo, id est, Plutone, sic vocaverunt, quem potentissimum purgationis credebant. ^b Februario enim, purgare dicimus. Quo mense lustrabatur civitas. Cum enim Romani omnes gentes sibi subjugassent, tributum eis imposuerunt, eo tenore, ut quinto quoque anno idem tributum persolveretur. Quo expleto, et censu persoluto, ab omni populo, ut dictum est, civitas lustrabatur, et diis manibus sacrificia offerebant, quorum auxilio et virtute totum orbem se subjugasse putabant. Quam lustrandi consuetudinem congrue et religiose Christiana mutavit religio, cum eodem mense, hoc est, hodierna die in honore sanctæ Dei genitricis et perpetuæ Virginis Mariæ non solum clerus, sed et omnis plebs Ecclesiarum loca cum cereis et diversis hymnis ^c lustrando circumveant; non jam in memoriam terreni imperii quinquennem, sed ob recordationem cœlestis regni perennem, quando juxta evangelicam parabolam omnes sancti cum honorum operum lampadibus in fine mundi sponso Christo obviantes, ab eo in thalamum æternæ felicitatis sunt introumittendi. Quo et nos ut admitti mereamur, sanctæ Dei genitricis auxilium sedulo imploremus, ut sua potenti intercessionem apud clementiam filii sui nobis omnium impetret veniam criminum, quæ hodierna die purgationem subiit temporalem sine sordibus peccatorum, Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

ITEM SERMO XI.

IN NATIVITATE DEI GENITRICIS, SEMPERQUE VIRGINIS MARIE.

Audite, fratres, et intelligite: considerate qualiter omnipotens Deus per ineffabilem pietatem suam condidit mundum, et proprietate sua maxima hominem ad imaginem suam plasmavit, et constituit eum colonum paradisi, ut vita perpetua perfrueretur, et

^a Velut cervum venatores, lect. Am. Cod.

^b Plinius: « Vulgata priscis temporibus opinio obtinuit Februa esse omnia, quibus malefactorum conscientiæ purgarentur, deferrenturque peccata, aut manus defunctorum placidi redderentur. » Varro (*De Vita populi Romani*): « In eorum sacris liba cum sint facta, incerni solent farris semine, ac dicere se ea februare, id est, purgare. » Ovidius (*II Fast.*):

Februa Romani dixere piamina patres;
Nunc quoque danſ verbo plurima signa fidem.

Et paulo post:

Denique quodcumque est, quo corpora nostra piantur,
Hoc apud Latinos nomen habebat avos.

Beatus Augustinus (*Lib. VII de Civit.*, c. 7): « Terminalia eodem mense Februario celebrari dicunt, cum fit sacrum purgatorium, quod vocant Februum; unde mensis nomen accepit. » Idem (*Lib. XVIII contr. Faustum Manic.*, c. 5): « Januarius a Jano appellatus est, Februarius a Februi sacris Lupercorum. » Albinus (*Lib. de Eccl. Offic.*). De festivitate ista dicit Beda sacerdos et doctor eximius (*In lib. de*

angelorum consortio quotidie congauderet; qui per infirmitatem carnis quam acceperat, promissionem quam accepit, non custodivit, suadente adversario, qui per superbiam perdidit quod habebat, et per invidiam homini nocuit. Ubi enim infirmiore partem invenit, ibi prius suavit. Per ipsum lapsus quo ipse cecidit, in ipso genus humanum prostravit. Dixit enim ad mulierem: *Si comederetis ex hoc fructu, eritis sicut dii, scientes bonum et malum* (*Gen. III, 5*). Hoc initium peccati superbia fuit, ut homo de terra factus in mente conciperet, ut fieret æqualis Deo. Scire enim voluit quod nequam habere potuit. Tunc enim dejecti sunt de paradiso in hoc mundo in istam convallem lacrymarum, ubi cum labore et sudore vitam suam finierunt, et in ipsa ærumna posteros suos reliquerunt, quia scriptum est: *Mors dominata est in Adam, et ita dominabitur in omnes ejus filios.*

Dum conditor mundi omnia per sapientiam suam ^d considerasset, et tam fragilem mundum, et caducum in omnibus, et primum semper ad deteriora cerneret, lapsum de bonis, ruere in malis, doluit per magnam pietatem suam, et quem ille pro benignitate ad imaginem suam condiderat, et ipse sponte perierat, qualiter revocasset in pristinum locum, ubi eum constituerat, procuravit. In longinquo ergo disposuit per sapientiam suam, ut per semetipsum redimeret, quod per semetipsum plasmavit. Voluit per pietatem suam et omnipotentiam suam visitare mundum, ut ipse qui hominem fecerat, per visitationem suam redimeret. Præparavit sibi vas, ut per ipsum potuisset apparere hominibus. Scriptum est enim: *Sapientia edificavit sibi domum* (*Proverb. IX, 1*), vel templum, hoc est, Mariam virginem. Consideremus, in quantum possumus, quia nec lingua sufficit loqui, quod voluntas cupit proferre, quanta fuit benignitas Dei, ut de tam longinquo inquireret sibi templum ubi habitaret. Quia Maria virgo non sic nata sicut solent pueri vel puellæ nasci; sed de ^e Anna sterili, et patre jam sene, extra consuetudinem mulierum, post refrigescentem calorem, et sanguinem jam tepidum in pectore refrigescentem, et omnem amorem libidinis discessum, mundo corde et corpore ab omni pollutione carnali, orta est. Sic enim Dominus voluit, ut de tali vasculo mater sua nasceretur. Quod nunc scimus, quia per Spiritum sanctum illo ordinante, et benigniter præcipiente, præparavit sibi matrem quæ præcessit omnibus matribus. Talis enim fuit, qualis nec antea visa est, nec habebit sequentem.

Honorabilis dies, et sacra festivitas, in qua nata est Virgo Maria Dei genitrix. Hoc est gaudium nostrum, hæc est festivitas nostra, quia quando voluit fecit, ut nos per suam magnam misericordiam per

Temporibus): « Secundum mensem dicavit Numa Februo, id est, Plutoni, qui lustrationum potens credebatur; lustrarique eo mense civitatem necesse erat. Sed hanc lustrandi consuetudinem bene mutavit Christiana religio cum in mense eodem, die sanctæ Mariæ, plebs universa cum sacerdotibus ac ministris hymnos modulando, devota per ecclesias, perque congrua urbis loca procedit, datosque a pontifice cereos in manibus gestant ardentes. » Eisdem verbis eadem tradunt Amalarius Fortunatus (*Lib. III de Eccl. Offic.*, c. 43), Rabanus Maurus (*Lib. II de Institut. Cleric.*, c. 33). Qui copiosiora desiderat, consulat Joannem Carnotensem (*Serm. de Purificat. S. Mariæ*), Rupertum (*Lib. III de Divinis Offic.*, c. 25), et Guilielmum Mimatensem episcopum (*Lib. VI Rat. Divin. Offic.*). FEU-ARD.

^e Lustrantibus habet Feu-ard., et paulo infra ubi est *terreni imperii*, edidit *æterni imperii*; quorum utrumque emendavimus ex Amel

^d Creasset, Feu-ard.; melius vero Amelian., considerasset.

^e De anu sterili; ita Amelianus.

Virginem visitaret. Exsultemus et lætemur omnes in celebrationem hodiernæ festivitatis beatæ Dei genitricis et semper virginis Mariæ, quia præclara et sancta est, in qua inchoavit Redemptor omnium visitationem mirabilem, et nos de captivitate ad pristinum locum revocare dignatus est. Adjuvet nos, quæsumus, ipse omnipotens Deus per gloriosam intercessionem suæ matris, in qua felix ejus est inchoata mativitas, ut per ejus intercessionem cum eo vivamus, qui propter nos dignatus est mortem suscipere, ut nos cum ipso vitam perpetuam mereamur habere; præstante ipso Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XII.

DE SANCTA MARIA.

[Ex Cod. Amel. ex quo primus eum edidit P. Florez.]

Creator omnium et auctor vitæ, dilectissimi fratres, sicut fides vestra optime novit, Dominus Deus est, quia scriptum est: *Apud te, Domine, est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen* (Psal. xxxv, 10). Et Adam primus homo creatus est a Deo valde bene; sed per Evam suadente serpente deceptus est valde male. Auctor vero mortis diabolus est, sicut scriptum est: *Per invidiam diaboli mors introivit in orbem terrarum, et imitantur eum qui sunt ex parte ejus* (Sap. 11, 24, 25).

Ipse enim diabolus recte a Deo conditus est, et in veritate noluit stare; sed mox ut creatus est, per superbiam suam vitium, offenso Creatore, cœlesti sede caruit. Quas sedes Dominus reparare cupiens, protoplastum, scilicet Adam et Evam uxorem ejus ex terra in terram condidit, ex quorum genere ruinas vacuas cœli repararet. Sed auctor mortis hanc reparationem invidens, fontem rudem humani generis, tanquam rivulos nativitatis per arva spargeret, venenum suæ mortis immiscere festinavit. Sic ergo genus humanum, quasi unam arborem adhuc in radice teneram, tanquam in propaginis prole prodiret, vitavit.

Inde est ergo quod radix vitata quotidie indesinenter frondet, frondesque ejus indesinenter per mortem marcescunt; et sæpe contingit quod aurum fulgens reperiatur in luto, et ex pungenti spina pulchra rubens oriatur et rosa. Hoc enim operante Providentia divina, ex radice vitata sine vitio prodiit virga, quæ intelligitur beatissima virgo Maria, attestante Isaia propheta, qui dixit: *Exiet virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet* (Isai. xi, 1).

Hujus enim gloriosæ Virginis, id est, sanctæ Mariæ figuram tenuit virga illa quæ fuit in ministerio Aaron sacerdotis, jubente Domino a sancto Moysse in tabernaculo posita; quæ altero die sola fronduit, nucisque protulit (Num. xvii, 7, 8); quia procul dubio sola virgo Maria fuit, quæ Dominum peperit, et post partum virgo permansit. Per hanc ergo auctor vitæ auctorem mortis patenter damnavit, dum per mulieris filium damnavit mulieris peccatum. Scriptum est enim: *Initium peccati a muliere ceptum est, et nos per illam morimur* (Eccli. xxv, 33). Et iterum: *Adam non est seductus, mulier vero seducta* (I Tim. 11, 14). Ita e contrario a muliere cepit reparatio vitæ, per cujus filium Dominum nostrum Jesum Christum omnes resurgimus, quia scriptum est: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur* (I Cor. xv, 22).

Videamus ergo, fratres charissimi, qualiter sibi istæ duæ mulieres distent. Ad Evam enim auctor mortis per tortuosum serpentem mortem suasit; e contra beatæ Mariæ auctor vitæ per Gabrielem archangelum salutis auxilium misit. Evæ enim suasit diabolus ut comederet cibum vetitum: Mariæ nuntia-

vit angelus quod conciperet per obedientiam promissionis filium.

Eva comedens prohibitum pomum et sibi nocuit et viro; beata Maria concipiens nobis datum filium, sicut scriptum est, *Puer natus est nobis, filius datus est nobis* (Isai. ix, 6), et feminis profuit et viris. Illa enim in animo furto rapere visa est divinitatis essentiam, attestante sanctæ Trinitatis eloquio: *Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis* (Genes. 111, 22); Maria autem humilem se confitetur Domini esse ancillam; ait enim ad angelum: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum* (Luc. 1, 38). Sancta Maria per obedientiam humilitatis obumbratur a virtute altissimæ divinitatis; Eva per corruptionem concipiens, et in dolore pariens, sub viri potestate fuit. Maria per mysterium Spiritus sancti fide concipiens, gaudio pariens; inde reges et principes ovantes ejus cupiunt subijci potestati. Eva de paradiso mittitur ad exsilium, Maria de exsilio hujus sæculi elevatur ad cœlum.

Eva timens post partum absconditur inter ligna paradisi; Maria virgo gaudens post partum circumdatur cœtibus angelorum cœlestis militiæ dicentium cum gaudio: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* (Luc. 11, 14). Eva posteros ex sua carne nascentes homines transmisit ad inferos; benedicta Maria ex sua prole natos dirigit ad cœlos. Ex carne Evæ dicuntur filii hominum; ex beatæ Mariæ filio renati non dicuntur filii hominum, sed filii Dei. Ut quid ulterius immoror protrahendo plurima? Eva obviit, Maria profuit. Eva luxit, Maria illuxit. Sileat ergo nunc a feminis per beatam Mariam mortifer et male suasibilis sibilus, quia jam sumus omnes redempti per gloriosæ virginis Mariæ filium. Cadat et improperium Evæ, quia universi sumus læti per partum sanctæ virginis Mariæ.

Exsultet et lætetur celebrando hunc diem solemniter Christianorum caterva, quia vita quam destruxerat Eva, reparatur per beatam Mariam. Sed et potius gaudete, beatæ puellæ, virgines Christi, quæ per exemplum beatissimæ Mariæ, sanctissimæ virginis, carnales nuptias contemnentes, dolorem partus, potestatem viri, curam carnis, luctum pignoris, et sollicitudines mundi evadentes, ut sine impedimento vivere studeatis, et probetis, sicut nos monet beatus Apostolus dicens: *Domini exorando, terrena desideria respuendo, polum in dote merebimini, quia sociatæ beatæ Mariæ thalamo Christo placebitis. Funera non plangetis, cum sine fine gaudia sumetis, quia immortaliter vivit amor vester Christus Dominus Jesus. Et quia semper vivit Christus, cum quo est amor vester, regnaturus estis et vos pariter cum omnibus sanctis. Fusis ergo precibus, fratres charissimi, cuncti Dominum communiter deprecemur, ut qui sanctæ Mariæ virginis dignatus est propter nostram redemptionem nostramque salutem habitare nobiscum, et qui eam super astra cœli ac super virginum choros facit regnare in cœlestibus, ipse nos, ejus meritis suffragantibus, jubeat fieri in sanctorum congregatione participes, ut non inveniatur in animabus nostris ille sævus accusator quod perimat; sed ejus immensa pietas nos misericorditer pertrahat ad coronam, qui vivit et regnat cum Deo Patre per omnia sæcula sæculorum. Amen.*

(Hic desinit Cod. Amelianus.)

ITEM SERMO XIII.

IN DIEM SANCTÆ MARIÆ.

[Editus a P. Florez ex Codic. suo ms. sæculi xiii.]

Exhortatur nos Dominus Deus noster pariter et admonet, dicens: *Audi, Israel, Dominus Deus tuus Deus unus est* (Deut. vi, 5). Deus noster hic non potest extimari, non potest mutari, non potest numerari, dicente propheta David: *Magnus Dominus noster*.

* Hic desiderantur verba Apostoli ad orationis contextum.

ster, et magna virtus ejus, et sapientiæ ejus non est numerus (Psal. xiv, 6, 5). Optime nostis ista, fratres charissimi, qui corde fortiter tenetis catholicam veritatem; audite tamen breviter quod, adjuvante Domino, proposui explanandum. Deus unus est Pater, Deus unus est Filius, Deus unus est Spiritus sanctus. Non tres dii, sed unus Deus. Tres in vocabulo, sed unus in Deitate substantiæ. Sed dicet mihi hæreticus: Ergo si unum sunt, omnes sunt incarnati. Non, sed ad solum Christum pertinet caro. Nempe aliud est anima, aliud ratio; et enim in anima est ratio, sed una est anima. Sed aliud agit anima, aliud ratio. Anima vivit, ratio sapit. Ad animam pertinet vita, ad rationem pertinet sapientia. Et licet unum sint, anima sola suscipit vitam, ratio sola suscipit sapientiam. Sic et Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, licet unam sint, et unus Deus sint, ad solum Christum pertinet caro, sicut ad solam rationem pertinet sapientia.

In sole candor et splendor uno radio sunt; sed calor exsiccat, splendor illuminat. Aliud suscipit calor, aliud splendor. Et licet calor et splendor ab invicem non queant separari, suscipit calor fervorem, non illuminationem; suscipit splendor illuminationem, non fervorem. Aliud simul, aliud singulares agunt; tamen ab invicem non separantur. Sic et Filius suscepit carnem, et non deseruit Patrem, nec defuit a Patre. Suscepit, inquam, Filius carnem in proprietate, sed tamen et Pater et Spiritus sanctus non defuerunt majestate. In divinitate æqualitas, in carne sola Filii proprietas, non tamen ab eo Patris et Spiritus sancti recessit aliquando divinitas. Cum ergo una sit deitas, una sit divinitas, impleverunt quidem carnem Christi et Pater, et Spiritus sanctus, sed majestate, non susceptione. Vis scire quod cum eo fuit Pater? Ipse Dominus dicit: *Non sum solus, quia Pater mecum est* (Joan. viii, 16). Audite et de Spiritu sancto, quia cum eo erat. Evangelista testatur quia Jesus egressus a Jordane plenus Spiritu sancto (Luc. iv, 1). Ecce si solus Dominus noster Jesus Christus suscepit carnem, et tamen Pater, et Spiritus sanctus non defuerunt majestate. Si cælum et terram implet Pater, implet et Spiritus sanctus; carnem Christi deserere non potuerunt, quando in divinitatis unitate manserunt.

Ad hoc citharam respice, ut musicum melos sonis dulcibus reddat, tres pariter esse videntur: ars, manus, et chorda. Et tamen unus sonus auditur. Ars dicitur, manus tangit, resonat chorda. Tria quidem pariter operantur, sed sola chorda resonat quod auditur. Nec ars, nec manus sonum reddunt, sed ea cum chorda pariter operantur. Sic nec Pater, nec Spiritus sanctus suscipiunt carnem, et tamen cum Filio pariter operantur. Sonum sola chorda excutit, carnem solus Christus accepit. Operatio in tribus constat; sed quomodo pertinet ad solam chordam soni retinctio, sic pertinet ad solum Christum carnis humanæ susceptio.

E contra Judæus: Contra naturam, inquit, parere virgo Maria non potuit. Et detestandus Manichæus: Si caro, inquit, erat, virgo esse non potuit; si virgo peperit, phantasma fuit. Utrisque respondendum est. De historia veteris Testamenti necessarium exemplum contra Judæum. Dominus sancto Moysi præcepit de singulis tribubus singulas virgas afferri (Num. xvii). Allatæ sunt duodecim virgæ, inter quas una erat, quæ Aaron fuerat sacerdotis. Positæ sunt a sancto Moysse in tabernaculo testimonii. Virga autem Aaron post alterum diem invenitur subito produxisse flores, et frondes, et perperisse nuces. Delectat hoc mysterium cum charitate vestra contra perfidiam Judaicam commiseri, ubi maxime figura intervenit sacramenti. Virga hæc protulit quod ante non habuit, nec radicata plantatione, nec defossa sarculo, non animata succo, nec feundata seminario; et tamen cum illic deessent universa jure naturæ, protulit virga quod nec semine suggeri potuit, nec radice. Virga ergo potuit contra naturam nuces educere; et

A Virgo sancta Maria non potuit contra naturam ex jussu Dei Filium generare? Dicat igitur mihi Judæus incredulus, quemadmodum arida virga floruit, et fronduit, et nuces protulit, et ego dicam illi quemadmodum Maria Dei Filium concepit, et peperit. Profecto Judæus nec conceptum poterit virgæ explicare, nec Virginis partum. Veniat ad Ecclesiam, exponitur illi, ut agnoscat. Verumtamen ordinem officii naturaliter Virgo peregit, exspectans tempora pariendi; virga autem non habuit tempora germinandi. Virgo enim decursis novem mensibus peperit; virga autem alia die, quod natura non habuit, germinavit. Sed Virginem dicis parere natura nullatenus patitur. Deus enim qui mirabile signum ostendit contra naturam, ut asina loqueretur (Num. xxii, 28), ipse mirabilius facere voluit, ut Christus de sancta Maria virgine nasceretur.

B Audiat et vetsutus ille Manichæus aliud sacramentum. Solis radius specular penetrat, et soliditatem ejus insensibili subtilitate pertrajicit; et talis videtur intrinsecus, qualis et extrinsecus. Itaque, fratres, nec cum ingreditur violatur, nec cum egreditur dissipat, quia in ingressu et egressu ejus specular integrum perseverat. Specular ergo non rumpit radius solis; integritatem Virginis ingressus aut regressus vitare poterat Deitatis?

C Sed quid ulterius immoror? Audiat Christianus quod non vult audire Judæus vel hæreticus Manichæus, ut hic proficiat in fide redemptus, ille autem deficiat induratus. Virga illa unde aiebamus Aaronis virgo Maria fuit, quæ verum nobis Christum sacerdotem concepit, et peperit, de quo David cecinit dicens: *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech* (Psal. cix, 5). Superiore namque versu jam dixerat: *Virgam virtutis suæ emittet Dominus ex Sion, et dominabitur in medio inimicorum suorum*. Isaias quoque propheta repletus Spiritu sancto canit, et dicit: *Exiet virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet; et requiescet super eum Spiritus Domini, spiritus sapientiæ, et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replevit eum spiritu timoris Domini* (Isai. xi, 1-3). Quod ergo hæc virga nuces protulit, imago dominici corporis fuit. Nux enim trinam habet in suo corpore substantiæ unionem: corium, testa, et nucleum. In corio caro, in testa ossa, in nucleo interior animæ designatur. In corio nux carnem significat Salvatoris, quæ habuit in se asperitatem vel anaritudinem passionis. In nucleo interiorem declarat dulcedinem deitatis, quæ tribuit pastum, et luminis subministrat officium. In testa lignum interserens crucis, quod non discrevit in quod foris, vel intus fuit; sed quæ terrena et cœlestia fuerant, mediator ligni interpositione sociavit.

D Sed quia non desunt qui dicant non posse fieri ut Christus de Maria virgine nasceretur, asserentes, cum sint immundi, quod pars illa corporis fuerit turpis. Quod si aliquid ibi fuisset immunditiæ, sua præsentia Dominus purificaret. Attende solem radios suos ubique mittere in sordibus, in cloacis, in locis etiam squalidissimis. Immunde hæretice: cloacas intrat sol, et non inquinatur; Deitas potuit inquinari a vulva Virginis? Anima tua impia, anima infidelis et tenebrosa, quæ ista sibi conflagit, attendens spiritibus erroris, ubi est? Nunquid tantum in capite? Nunquid tantum in oculis, et non etiam in intestinis tuis, ubi sunt stercorea tua? Immunde hæretice: anima tua non inquinatur a stercore tuo, et Jesus inquinari potuit ab opere suo?

Sunt etiam qui dicunt quia sancta Maria habuerit filios ex Joseph post partum Domini, quod nefas est dici. His breviter respondemus. Genitalia ex quibus in mundum procedimus, portæ dicuntur; et non solum dicitur, sed etiam scribitur. Sanctus enim Job sic dicit de die nativitatis suæ: *Qui non conclusit, inquit, portas ventris matris meæ ne me parent* (Job. iii, 10). Jam videte, fratres, quomodo porta,

per quam ingressus est Dominus, semper fuerit **A** clausa. Sic enim ait Ezechiel propheta: *Et converti me, inquit, ad viam portæ sanctuarii, quæ respiciebat ad orientem, et ecce erat clausa. Et dixit Dominus ad me: Porta hæc, quam vides, clausa erit, et non aperietur. Vir non transiet per eam, quoniam Dominus Deus Israel egredietur per eam, et semper erit clausa (Ezech. xlii, 1).* Ecce ubi evidenter ostenditur nobis quia sancta Maria semper virgo post partum. Cantet ergo tibi, Domine, omnis terra canticum novum, quia fecisti in cælo novum, ut virgo sine virili complexu virilem conciperet et pareret sexum. Concepit, et virgo est; generat, et virgo est; lactat, et virgo est. Maria sancta, hæretice, mater esse potuit, mulier esse non potuit. Iatumescent ubera virginis, et intacta manent genitalia matris. Utrique corrumpi non potuit: quæ integritatem genuit. Magnum meritum, magnum donum, magna gratia. Ancilla peperit Dominum, creatura peperit creatorem, filia peperit patrem; filia divinitatis, mater humanitatis. *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis (Joan. 1, 14).*

EJUSDEM SERMO XIV.

[Ei eod. Ms. P. Florez.]

Charissimi, Filius Dei sine tempore natus ex Patre, quid erat antequam veniret in homine? Facite itaque vos quæsisse, et dixisse: Antequam Christus de Maria Virgine nasceretur, putas erat, aut non erat? His cogitationibus respondet ipse Dominus; quando enim ei dictum est a Judæis: *quinquaginta annos nondum habes, et Abraham vidisti?* respondit, et dixit: *Amen dico vobis, ante Abraham ego sum (Joan. viii, 57, 58).* Ergo erat. Sed quid erat? Ne forte aliquis dicat: Angelus erat, audite oraculum. Sanctum Evangelium respondet vobis. Nostis quod erat Christus, et quæritis quid erat? *In principio erat Verbum (Joan. 1, 1).* Ecce quid erat. In principio erat Verbum; non in principio factum est Verbum, sed erat Verbum. Dic quale Verbum? Vis audire quale Verbum? *Et Deus erat Verbum.* O Verbum! Tale Verbum quis explicet verbis? *Et Deus erat Verbum.* Sed forte Deus factus est a Deo? Absit. Unde scimus quod absit? Noli dicere factum. Audi quod sequitur Evangelium: *Omnia per ipsum facta sunt (Ibid., 5).* Omnia quid est? Omne quidquid factum est a Deo, per ipsum factum est. Quomodo ergo ipse factus est? Nunquid ipse se fecit? Postremo si ipse se fecit, erat qui se faceret. Si ergo qui se faceret erat, nunquam deerat.

Quomodo ergo in Virgine tale Verbum? Quomodo Verbum Dei in utero Virginis? Angelos non deseruit, Patrem non deseruit. Quomodo ergo in illo utero includi potuit? Absit. Esse potuit, includi non potuit. Quomodo, inquit, esse potuit tantus in loco tantillo? Ergo nec capit uterus quem non capit mundus. De verbo meo vobiscum ago. Ecce quod loquor, quod vobis dico, hoc comprehendite. Hoc certe miramur, quomodo Christus carnem accepit? De Virgine natus est, et a Patre non recessit. Ecce ego quod loquor vobis antequam ad vos proferam verbum, jam in corde habeo verbum. Non enim dicerem vobis, nisi antea cogitarem. Quando cogitavi quod vobis dicerem, jam in corde meo verbum erat. Et quærebam quomodo veniret ad te quod erat in me. Attendi cujus linguæ esses. Inveni te Latinum. Latine tibi proferendum est verbum. Si autem Græcus esses, Græce tibi loqui deberem, et proferrem ad te verbum Græcum. Prorus verbum quod est in corde meo antecedit linguas istas. Quæro illi sonum, quasi vehiculum, unde perveniat ad te, quod non recedit a me. Ecce audistis, et quod erat in corde meo jam est et in vestro. Et in meo est, et in vestro est. Et vos habere coepistis, et ego non perdi. Sicut verbum meum assumpsit sonum, per quem audiretur, sic Verbum Dei assumpsit carnem, per quam videretur. Et sicut verbum meum, quod ad vos accessit, a me non recessit, sic Verbum Dei cum in utero matris fuit, Patrem penitus et cælestia non reliquit. Quia qui per humanitatem gignebatur in carne, per divinitatem cum Patre regnabat et regnat ubique. In utero Virginis ita teneri potuit, includi non potuit. Sicut sapientia hominis animo reunitur, nec tamen quolibet vinculo religatur; sic quoque magnus Deus parvo Virginis habitavit in utero, sicut semper habitat in corde purissimo. Quantum potui dixi. Et tamen quid dixi? Quis dixit? Homo loqui vult de Deo. Tantus est, talis est, ut nec loqui eum possimus, nec de eo tacere debeamus. Accipiat in voce nostra affectum, non defectum. Gratias tibi, Domine, quia volui dicere. Quam longe est a tua magnitudine quod dixi, tu scis. Tamen de medicis micis mensæ tuæ pavi conservos meos. Pasce tu interius quos regenerasti, et nutriti. Domine Deus, nos voca, ut ascendamus ad te; firma, ne recedamus a te. Ut cum nos in hac vita cum pietate porrexeris, et ad te sine confusione perduxeris, laudemus nomen tuum in sæcula sæculorum. Amen.

Deo gratias.

APPENDIX SECUNDA.

OPERA SANCTO HILDEFONSO SUPPOSITA.

LIBELLUS DE CORONA VIRGINIS.

PŒFATIO.

Dubia Hildefonsi opera sequuntur ea quæ ipsi falso ascripta comperimus. In quibus primus nobis censendus occurrit libellus inscriptus Corona beate Mariæ virginis, quem ipsi adjudicare laboravit ante omnes Petrus de Alva, e Franciscana familia theologus satis notus cum præter multam doctrinam, tum vero maxime ob instigum in Dei genitricem devotionem, cujus cultui gloriæque sese totum multos annos mancipasse videtur. Hic ergo in tom. II Bibliothecæ Marianæ, quam maximo conatu aggressus, morte præoccupatus affectam reliquit, hanc Coronam edidit sub hoc titulo: *Corona beate Mariæ virginis auctoris*